

OBROU

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUČHLÝ-SYTNIAŇSKÝ.

Roč. VIII.

Turč. Sv. Martin, 31. Oktobra 1877.

Číslo 10.

Švihák.

Poveš od *Miloslava Dumného.*

(Pokračovanie.)

Smutná, hrozná udalosť pobúrila obec Malinovo. Statočný, tichý, poriadny a schránlivý gazda Juro Hybký, kýmkoľvek sa nápoju neoddal, zlý, ako tiež k práci nespôsobný a polodivý človek, tento pozdejšie, keď sa opíjal, strašným spôsobom dokonil život svoj. Bol v hore na vyvážke dreva, kde každý deň bol opilý pri robote. Kamaráti ho napomínali, aby sa večer napil, keď robota prestáva a nie priam za rána, keď ešte len počína; bo že nech Bôh chráni, snadno ho môže nešťastie potkať. On divo zabohoval a kamarátom svojim odvetil, že keď ho už čert má za jednu ruku, nech si ho vraj drží celého. A pil až ani nevytrie-

zvieval. Čo sa nestalo? Jeden deň jako Juro vyvážal, zošmiknúc sa padol pod ťažký drevom naložený voz, ktorý mu prešiel cez brucho a vytlačil črevá. V takomto stave žil Juro Hybký ešte tri dni. Bolo to hrozné, celé Malinovo bolo pobúrené. Vo veľkých mestách,

kde zlé i dobré udalosti jedna druhú stihajú, nebolo by nešťastie toto tak veľký dojem zapríčinilo, no, v malej dedinke bolo to čosi hrozného. Kým Juro žil, báli sa popri dome jeho v noci prejsť, kričal náramne; keď zo-

mrel, jako sa zmrklo, nevyšli ľudia von, bo boli presvedčení, že Juro po smrti bude chodiť. Bola to hrozná výstraha pre korhelov. A po smrti Jurovej čo sa zase stalo? Žid Šalamún položil ruku na majetok jeho, on prešiel do rúk jeho a vdova i s deťmi bola odkázaná na nádeníctvo, alebo žobrotu. Tento príklad veľmi dobre účinkoval na ľahkomyselných, Jurovi Hybkému podobných korhelov; oni počínali vážnejšie roz-

mýšľať o stave svojom a pomali vstupovať do seba.

A sotva sa táto hrozná udalosť minula, nastúpila v obci Malinovom udalosť druhá, nie menej dôležitá a vážna. Vicerichtár Jano Neohrabaný dostal trojaké zapálenie. Priam

Generál Loris-Melikov.

jako ochorel, radili mu po toho chýrečného lekára poslať do mesta; ale ten i s richtárom Surovým nechcel ani počuť o ňom. Ved bol synom jeho najväčšieho nepriateľa, bývalého richtára, ktorého lstou a násilím o úrad i majetok pripravili. Ale s vicerichtárom bolo to zo dňa na deň horšie, konečne preca poslali po toho nového chýrečného lekára, dieťa to jejích obce; lenže to všetko už bolo pozde. Keď ten došiel a nemocného prezkúmal, zavrtel smutne hlavou a naložil poslať pre pána farára. A pán farár prišiel, a tu keď sa všetko z chyže chcelo odstrániť, nemocný prosil pána lekára, aby tam zostal.

„Vidím,“ hovoril Neohrabaný slabým, kašlom pretrhávaným hlasom, „vidím, že hodiny môjho života spočítané sú, a preto musím sa úprimne vyznať z hriechov svojich; ale nemohol by som ani umrieť, keby som vášho pána otca a vaše odpustenie neobdržal. Prosím pokorne, pošlite pre vášho pána otca, nech sa uponíži ku mne zlostníkovi, nech mi odpustí, ja vám chcem všetku tú krivdu, ktorá sa na ňom tak hanebne spáchala vyrozprávať. Nemohol by som umrieť, keby som sa z hriechov svojich nevyzval, a keby som tomu statočnému mužovi česť jeho pred celým svetom neprinavrátil.“

Lekár vyšiel von a naložil kočišovi, aby jeho otca na skutku sem priviezol, dotedy bol nemocný ozpovedaný.

Otec Jablonský nedal dlho čakať na seba, tušenie duše jeho mu hovorilo, že je toto vážna doba jeho života, že ten umierajúci z dôležitej príčiny volá ho k sebe.

Tam stoja tri vážne postavy vókol loža umierajúceho. Počúvajú napnute.

A nemocný hovorí:

„Otče Jablonský, podajte mi ruku a rieknite, či mi môžete odpustiť?“

„Neviem čo, syn môj, ale ti odpúšťam zo srdca, odpusť ti i milostivý Pán Boh.“

„Počujte, šlachetný muž, ako sme vás my skrívodlive prenasledovali. Notár Perohryz, Surový a ja sosnovali sme všetku tú pekelnú zlosť oproti vám, ktorú sme i potom previedli. Mňa často svedomie pichalo, že som vám nevinnému krivdil; ale šlachetní výtečníci vydaní bývajú vždy útrpkám nevzdela-

nej luzy, ktorá sa s nimi merať nemôže, ktorá jim závidí. A potom moji kamaráti ma nepustili viac z osídla svojho, dali mi úrad vicerichtára a čo som držal za česť a vyznačenie, to sa mi stalo trestom Božím, to ma úplne zkazilo. Naučil som sa piť, nič nerobiť, gazdovstvo moje je na mizine a život mi tiež hynie. Ale k veci. Tu ste hodnoverní svedkovia, osvedčujem, že sme my zlostníci traja bez všetkej príčiny proti vám, otče Jablonský, sa spojili a prehrešili, že sme my na vás tú krivdu spáchali, čo vás o úrad a majetok priniesla. Notár Perohryz dal od obecnej truhlice falošný kľúč zhotoviť a Surový sám tie peniaze z truhlice u vás ukradol. Jak pravdu nehovorím, nech ma Bôh na milosť neprijme. Tie peniaze sme si my traja medzi sebou podelili, ale videl Bôh, nebolo na nich jeho požehnanie. Teraz už, jak mi nehodnému, otče Jablonský, odpustíte, pokojne môžem umrieť, veď je Bôh milostivý a ja som bol len slepým, povolným nástrojom v zlostných rukách.“

„Tak je,“ slovil Jablonský, „zo srdca vám odpúšťame oba i ja i môj syn, a veríme, že vám i milostivý Bôh odpustí, lebo ste sa z hriechu vyznali, pokánie učinili a mne pokoj predešly duše mojej zase prinavrátili. Moja nevinnosť vyjde na svetlo a utratená česť, nie, čo hovorím? olúpená česť moja bude mi zase navrátená.“

Sotva že zomrelého vicerichtára Jana Neohrabaného zvony oplakaly, už rozniesla sa povest o tom, čo on na smrteľnom loži svojom hovoril, ale spolu rozniesla sa i tá strašná povest po obci, že sa richtár Kubo Surový vo svojej vlastnej komore obesil.

Vicerichtárovi Neohrabanému dali občania pekny pohrabný sprievod, bo zomrel po kresťansky v pokaní; richtára Surového ale zaviezli v tichosti večernej na chotár a do nezasvätenej zeme samovraha pochovali.

Po pohrabe úradských objavil sa pán služný v obci a k shromaždeným občanom držal prenikavú reč predstaviac jim zdráhajúceho sa otca Jablonského jako nového richtára, ktorého si obec zase jednohlasne zvolila, prosiac tohoto, aby úrad ten zase prijal; veď že bol len zlostou z neho vy-

tisnutý, a že sa celý svet o tom presvedčil, kam bez neho obec zašla; ale práve preto, že sa teraz celá jako k otcovi k nemu vinie.

Bolo to jasanie v obci Malinovom, bolo jasanie dobrých ľudí v celom vidieku. Otec i syn Jablonský boli predmetom všeobecného rozhovoru, obdivu a všeobecnej úcty.

Všetky tiefo veci dialy sa práve v čase svatby Petrovej. Zo svatby išiel otec Jablonský mysliac, že len návštevou do Malinovho, a zostal tam bývať, úradovať. Len jedna rodina sfahovať sa mala z Malinovho — Šalamúnova. Richtár Jablonský vytrhol z pažeráka Šalamúnovho rodinu vice- i richtárovu, i videl tento, že je už po jeho hospodárení. Poberal sa preč, čo skôr preč.

Notár Perohryz, iste hlavný pôvodca všetkého z onoho trojlístku, prišiel do chládku.

XIII.

Snemové volby! Čarovné, no i starostiplné slovo! Čarovné to slovo pre voličov, i pre voliť sa majúceho; lebo veď volič vykonáva pri tejto príležitosti to najkrajšie, najdostojnejšie občianske právo svoje, volí si svojho zástupcu, svojho ministra, svoju vládu. Čarovné je slovo toto i pre volenca, veď je zastupiteľstvo snemové, veď je vyslanectvo stupňom ku najvyšším hodnostiam. Eubozvučné je slovo toto i pre luzu, lebo ona sa dočká pri tejto príležitosti hodov a jie a pije, zabáva sa na cudzí rováš. Ale i starostiplné je to slovo, starostiplné pre volenca práve tak, jako pre každého ludomila. Nejedon volenec dobre neošedivie pred a po čas volby. Kolké to behanie, ustávanie, slubovanie a nahováranie! Jak mnohé plány osnovať a jakú summu peňazí rozsypať musí každý temer vyslanec! Nejedon zamotal sa do dlhov, nejedon vyšiel preto na mizinu. Svobodné volby prevádzané podlými kortešačkami, napájaním, uplácáním, slubami, hrozbami — jaký to nesmyseľ, jaká to protiva! Ach, jaké trapné starosti cíti srdce rodoludomila, keď sa už napred trasie a strachuje tej pokazenosti mravov ludu, ktorú kortešačky zapríčiňujú!

Podme do prúdu volebného a presvedčíme sa, že naskrze nepreháňame, keď tvrdíme

o zlozvyku kortešačiek pri volbách a zkazovných následkoch. Čo tu len v slabej tóni líčiť budeme, toho skutočnosť podávala nám v kriklavých farbách a podávať nám snad bude na veky prehojné príklady pokazenosti mravnej a rozvyklanosti našich pomerov. — Vieme, že čitateľ nenajde tu nič nového, čoby už sám nebol zažil a zkusil, čoho by sa v živote svojom sám nebol zhrozil; ale práve to je záruka našej pravdomilovnosti, to potvrdzuje dostatočne to povedanie naše, že nepreháňame.

V stolici —skej, v ktorej sa obce Javorníky a Malinovo nachádzajú, bola v sídelnom stoličnom meste porada voličov. Dnes odbývala ju tak rečená demokratická stránka voličov východného volebného okresu, ktorú ináče i panslavistickou nazývali. Druhá, tak rečená aristokratická alebo „honficka“ („vlastenecká“) odbývala svoju poradu už predvčerom, i začala kortešovať za svojho kandidáta mladého vysokopostaveného úradníka z Pešti — Aladára Völgyesiho. Nezameškala strana táto vyzvať stranu demokratickú, aby si jej kandidáta tiež osvojila, lebo že v Pešti bývajúci úradník a pri všetkom tom jich roddák, je preca len najsúcejším na takúto hodnosť. —

Porada demokratických voličov zasadla vo velikej dvorane na dolnom hostinci. Predseda ju zahájil a vyzval vo valnom počte shromáždených voličov, aby sa osvedčili, čiemenomeno si napíšu na svoje zástavy, ktorého vzdelanca držia za hodného svojej dôvery?

A dvoranou zavznel hromovým hlasom ohlas mena „Peter Jablonský.“ A „sláva mu, živio!“ nemalo konca kraja.

Keď predseda porady presvedčil sa o tom, že je to všeobecná vôľa shromáždenia, vyhlásil dr. Petra Jablonského za kandidáta strany demokratickej. Rozjarení niektorí údovia porady vyzdvihli Petra na svoje ramená a nosili ho s veľkým hlukom po dvorane. Peter dost sa zdráhal, dost bránil; ale to všetko nič nespomáhalo. Len keď ho predseda v tom smysle pozdravil, že sa veľmi teší takejto jednosvornosti a jednomyselnosti porady a ho vyzval, aby sa tu hneď osvedčil, či toto jednohlasné kandidovanie prijíma, a jestli sa

mu líbi, aby i svoju programnú reč priam v krátkosti držal, — hluč v shromaždení sa utíšil. Ale jaké bolo prekvapenie toho shromaždenia, keď sa Peter Jablonský s celou skromnosťou shromaždeniu za túto úctu poďakoval a osvedčil, že on tú kandidáciu neprijíma, že je to nie obor jeho pôsobenia a že si porada k tomu súcejšieho človeka volíť má.

Jednými ústami ozval sa protest shromaždenia oproti tejto reči Petrovej, a hluč, krik: „neprijímame, neprijímame,“ a „nech žije náš vyslanec kandidát, Peter Jablonský, sláva, sláva mu!“ — nebolo konca kraja. Darma sa vyhovárať, darma sa brániť: porada si uzavretie hore držala a ani na krok od neho ustúpiť nechcela. Peter nemohol a nesmel ďalej vzdorovať. „Hlas ľudu je hlas Boží“ a dôvera je poklad nad zlato drahší, ktorý len tak voslep zahodiť, ktorým pohrdnúť nesvobodno! I Peter, keď sa o úprimnosti smýšľania a o tom nelícenom zápale, jakým sa ho všetci pridržovali, presvedčil, neváhal ďalej, ale postavil sa pred svojich voličov a ráznym, mužným, šľachetným príhlasom k voličom svojim sa prihovril:

„Ctení voličia! Čím neočakávanejšie a netušenejšie prichádza mi v úsrety vaša dôvera, tým mi je vzácnejšia a svätejšia, tým ale i ťažšie mi prichodí sa v ten smysel osvedčiť, že ju prijímam a že vášmu vyzvaniu zadosť učiniť chcem. Vy mi dôverujete, lebo si mnoho odo mňa sľubujete. A to je tá okolnosť, ktorá obťažuje „ano“ riecť k vašemu láskavému vyzvaniu. Ja vám, ctení voličia, skvelé sľuby robiť nebudem. Ja vám mimo dobrej vôle nič nesľubujem, ale čo sa dá vykonať, to celou silou ducha prevádzam nezameškám. Poznamenáť nádobno pravda, na ten pád, jestli by sa vyslovená túžba naša i skutkom stala. Neverím ale, žeby prevedenie moje bolo tak snadné a snad i možné. Nezaslúženú dôveru vašu, keď na tom tak veľmi nástojíte, prijímam. Smer svojho účinkovania v páde zvolenia vám predostrem.“

A rozletely sa chýry o výsledku porady dnešnej po celom okolí a rozletely sa korteši aristokratickej strany jako šašky po obciach a mestečkách. Tu bolo načim sily posbierať,

lebo Peter bol sokom nebezpečným. Za dva dni zaplavili korteši celé okolie Aladárovými zástavami. Natískali jich každému a pracovali na úmor v prospech jeho obzvlášte po krémách a hostincoch. Jako prišiel Peter ku kandidatúre, videli sme, že totiž neočakávane, no zaslúžene, lebo pôsobiac čo lekár nie len tela, ale i duše medzi ľuďmi, stal sa jeho miláčkom, získal si priazeň jeho a ten ľud ho chcel i tou najvyššou dôverou, jakú len možno vzdelanému miláčkovi preukázať, počtiť a obdariť. Lež jako dostal sa ku kandidatúre náš známy švihák z Pešti, Aladár Völgyesy, to sme si ešte neriekli. Bolo i to docela prirodzené. Boli sme svedkovia toho výjavu, kde tenže s matkou Melaniou shovoril sa ohľadom vyslanectva. A čo bolo jednoduchejšie, lež toto vyslanectvo hľadať tam, kde bol známy, kde následkom svojich spojení a svázkov pokrevných preca nejaký vliv mať mohol. Pán Tomáš odpísal priam svojmu novému árendátorovi (bol to práve z Malinova vytisnutý Šalamún), aby kaštieľ pre panstvo, ktoré na pol roka domov z Pešti bývať príjde, sriadil, voly krmné, iný statok, pálenku a víno hotovil a nakúpil, lebo že bude kortešačka za mladého Aladára, jakú svet ešte neslýchal a nevidal. A čo bolo vhodnejšie, lež tento rozkaz Šalamúnovi? Za jedno sa mohol pomstiť na rodine Jablonských a za druhé bez „rhebachu“ taká vec dariť sa nezvykla. Veď pri volbách i tak len židia-krémári vyhrávajú.

Vlny kortešačky vystúpily už vysoko. Obce Javorníky a Malinovo neboly osamelé, čo sa ku slovensko-národnej a nezapredanej zástave šľachetného Petra Jablonského priznávali. Bol on osobnosťou napospol známou, ctenou a milovanou, obecný ľud, mešťanstvo prihlasovalo sa k nemu hromadne, učiteľstvo a knazstvo ho ctily a milovali a u nás si ľud ešte vždy zná ctiť a vážiť svojho učiteľa a knaza. Kde by toho opak bol, to mi verte, že tam sú cudzie prsty, že je tam ľud svedený, zavedený, nahuckaný. O mnohých aristokratických rodinách však to sa znalo, že jich velivné hlavy umienily si pri nastávajúcej volbe passívne sa držať a na javišti volebnom sa ani neobjavíť. Ony prišli medzi

dva ohne, ani proti Petrovi, lebo ho radi mali, ani proti Aladárovi, lebo bol zase zeman, hlasovať nemohly, nasledovne ani za jedného sa nezaujímaly. Tomu sa Petrová strana tešila, ale Aladárova nad tým veľmi sa zarmucovala. Že je to jej ku škode a tamtej k osohu, to znala

Kaštiel Völgyesych po viacej rokoch obživnul. Pán Tomáš sriaduje polovačky, pani baronka Melania dáva zábavné večierky, na ktoré celé okolie povoláva. A divno, jako sa zmenila! Nenie viacej taká pyšná, jakou prv bývala. Teraz prívetivo sa chová i ku obecnému človekovi, áno povoláva na svoje zábavy ľudí rozličnej vrstvy. I sedliackych halien každodenne mnoho obráti sa v kaštieli. A pani osvietená dáva si i opilým sedliakom ruky bozkávať, ba že ju vraj na minulej zábavke jakýsi pán richtár vykrútil. Divíte sa? Čo nenie v stave vykonať matka v záujme synovom a to ešte pri kortešačkách?!

Bol utešený deň. Sniečko Božie také natešené, také vysmiate vyskočilo na oblohu nebeskú a tak horlivo polúbilo končiare vrchov, že sa až tak radosťou zajasaly a ptáctvo tak veselo počalo svoje ranie nôty z celého hrdla si nótiť, že sa len tak ozývaly hory, lesy, háje, polia i doliny! A za tým líbezným Božím ptáctvom nezostali ani ľudia pozadu. Bol utešený čas kosby. Ten čas, v ktorom kosci ešte za tmy ráno klepú kosy svoje a za prvých zor už ztínajú kvietkom i tráve, ztínajú za rana za rosy urosené hlávky. Na Slovensku našom nik nespieva krajšie jako žnice a hrabáčky. Tak nótily šumne, tak spievaly veselo i dnes. A čo že spieva ľud? To, v čom si sám žije, čo mu srdce cíti. Čo že spievaly hrabáčky na panskej lúke Völgyesych, ktorú Šalamún árendoval? Piesne volebné. Slečna Melania vyšla si dnes tiež na lúku podívať sa na koscov a hrabáčky, vyšla si do prírody. A počula spevy na lúke otcovskej:

„Aladár Völgyesy
Na dietu si pôjde,
A Peter Jablonský
Doma sedieť bude.

Aladár veľký pán,
Veď mu i pristojí.

Peter žilu sekať
Chorým nech sa strojí.

Aladár do snemu,
Peter do špitála,
Tamten rečníť bude,
Ten nech banky stavá.

Nech žije Aladár,
Ablegát rodený,
Odstúp, Petrik, odstúp,
Budeš premožený.“

A zo susednej lúky zavznievala zase docela iná pieseňka, pieseňka protivného tábora:

„Tam pod hájom kvitnú vôňné kvietky,
Kynie jaro nám, slovenské dietky.
Pán Jablonský to je múdra hlava,
Ten zastane za národa práva.
Pán Jablonský to je kus človeka,
Ten k cudzincom nikdy neuteká.
Pán Jablonský, človek spravodlivý:
Čo vyslanca nech ho Pán Boh živí!“

Po tomto speve začal jedon tábor druhý vysmievať a si nadávať. Melania pokojne počúvala, ač bol jej brat proti mešťanskému synkovi, vlastne len roľníkovi, mešťanský stupeň v spoločnosti ľudskej si vydobývšiemu, v otázke. No, ešte viacej sa kosci a hrabáčky zadivili, keď Melania po jednom, vodu susedným koscom nesúcom, chlapcovi odkázala, že prosí, aby tú peknú nótu „Tam pod hájom“ ešte zaspievaly. Udivené hrabáčky na jej otcovskej lúke umlkly a susedné nótily z plného hrdla pieseň o Jablonskom znejúcu. Toto tak znevolilo hrabáčky, že celý deň, a to je pre hrabáčky veľiká pokuta, boly nemé. Darma jich Šalamún do spevu pobádal, ony mlčaly. Mlčaly, čo sa týče spevu, lebo ináč pilne štebotaly o neobyčajnom chovaní sa slečny Melanie. My sa jej chovaniu naskrze diviť nebudeme: jej srdce nemohlo zabudnúť toho nikdy, o ňomž pieseň znela. —

V Icikovej kréme v Javorníkoch smutno to vyzerá. On a Rebeka povolávajú ľudí, aby išli piť za darmo na rovás ablegáta; ale ani za darmo, mimo niekoľkých povšečne známych nenapravitelných korhelov, nik piť neprichodí. Javorníky sú celé za Petra Jablonského. V Javorníkoch je zase ten bývalý starý, dobrý ruch a život. Jako sa Antonia von z nich vystahovala a jako richtár Kubala vyhospodáril a z úradu zhodený bol, zanikla

sláva Ickova a škola prišla zase do kvetu. Starý pán učiteľ, Pavel Javornický, dostal pomocníka podľa srdca svojho, ktorého mu obec platila a ktorý mu bol uctivým synom a pravou rukou. Opilý Kubala sám sa rozkladal po kréme a šprihal na učiteľa a na jeho zata, vyslaneckého kandidáta. On bol v obci najúčinlivejší, čo držal pri Aladárovi a na ten účet každý deň sa opil. Ale kortešačka v tejto obci naskrze sa nedarila. Najkrajšie bolo to, keď raz sám Aladár do tejto obce osobne s kortešmi svojimi zavítal a ona mu ukázala cestu domov. Ženy, deti oblahly krému a oslovili úctive, ale prísne, pánov kortešov, aby, odkiaľ prišli, i odišli. Zo dvaja opilí korteši odvážili sa medzi ľud a počali svoje mrzké remeslo provodzovať. Dievkam ponúkali hodobávne šatočky a stužky; chlapov vábili na hostinu. Boli výborne pohostení sami. Oboch hodili do dediny pretekajúceho potoka, tak že sa výborne okúpali. A ľud nedal pokoja spievajúc svoju oblúbenú: „Tam pod hájom“ a znepokojovali kortešov tak dlho, až tito skutočne dali si zapriať a zadnými vrátami z krémy zutekali. Od toho času neopovážil sa žiaden viacej do Javorníkov na kortešačku.

Tým horšie riadilo sa to po iných obciach, z ktorých korteši ani nevychoďili. Od dvoch troch týždňov nebolo tam triezvej hlavy; celá obec i s okolím voňala pálenkou; ľudia nič nerobili, len slopali a krikali. A keď sa Aladár so svojimi kortešmi v takých obciach objavil, boly tam obyčajne celé bachanalie slávené. I tak sa to zdalo, že Aladárovi a jeho kortešom ide najviacej len o zábavu a vyrazenie. Oni behali po obciach, rozsypali medzi ľud bez všetkeho vyrátania peniaze a bez toho, žeby boli volebné hlasy si zabezpečovali; každého napájali, či mal, či nemal hlas a najradšej sa s dievkami a nevestami zabávali. Aladár doviedol z Pešti sebou niekoľko kamarátov, aby mu v kortešačke pomáhali a oni mu práve tak, jako i v Pešti pomáhali peniaze troviť a zabávať sa. Neraz mali svoje bezbožné chůtky i životom zaplatiť. V obci R. trvala celý deň i celú noc kortešačka. Aladár bol tam tiež prítomný. Korteši jeho mohli len veľmi málo

chlapov sohnat, lebo ti boli pracou v horách a na lúkach prez celý týždeň zaneprázdnení. Ale Aladár preto nekormútil sa. Korteši sohnali celý krđel dievok a neviest a to bol jeho živel. Začal sa tanec a lom. Aladar nemohol za svoju tureckú povahu, on dvom od razu dvoril, dievke Mare piliarovej a neveste Dore kušnierovej. Boly to dve najkrajšie, no nie najbezúhonnejšie osoby v obci R. Ale Mara mala milenca a Dora muža. Ti nepozorovane na jeho dvorenie za čas sa prizerali. Aladár vyšiel von a žiarlivci vrhli sa na neho. Marín milenec ho poriadne vyzauškoval a Dorin muž celé chlpy vlasov z brady mu vytrhal. A o niekoľko dní spievala sa o tom pieseň po okolí.

V Jahodníkoch dva dni už kortešujú Aladárovi. Jako obyčajne, je sídlom jejich kréma. Ale na podiv, nemôžu dostať pijakov do nej, mimo tých, ktorých sebou priviedli. Hudba hrá, korteši tancujú; ale mimo služby krémárovej nemôžu dostať tanečnice. Žiadna dievka a žiadna nevesta nedá sa hodobavnými šatkami svábiť do krémy. Žiaden mládenec a žiaden muž neide na lep pečenák a pálenky. Hudba s kortešmi už dvaraz prešla cez celú dedinu, ale neukázal sa nik ani len na okne, nie žeby to na ulici. Len čo deti zo dvorov povýbehúvaly a keď banda prešla hrudami a skálím za nou pohadzovaly. Tak sa v obci Jahodníkoch vodilo kortešom prvý deň. Na druhý deň zavítal do obce služný s hajdúchom a vicišpán so dvoma. Dali priam volať richtára. Richtár sedel doma i so shromaždenými občanmi, prisažnými a prisediacími a poslal priam vicerichtára i s dvoma boženíkami k jeho veľkomožnosti pánu vicišpánovi do krémy prosiac, žeby sa tomuto lúbilo nakloniť sa do richtárskeho príbytku, tam že on jeho veľkomožnosť i s občanmi úradne a úctive očakáva. Pánov tento odkaz richtárov veľmi prekvapil, ale i zarazil. Avšak, čo bolo robiť? Pán vicišpán a pán služný položili ruku na srdce a museli si vyznať, že jim jich úradnia staffaža, hajdúsi, jako kortešom nič nespomáha. Volky nevolky odobrali sa do richtárskeho domu.

A v richtárskom dome očakávalo jich nové prekvapenie. Tam boli čisto vyobliekaní

temer všetci vážnejší občania pohromade. Na pána slúžneho a vicišpána to shromaždenie z počiatku dobrý dojem urobilo, lebo sa ti páni domnievali, že čisto vyobliekané to občanstvo jich očakávalo.

„Pekne, pekne, pán richtár,“ započal pán vicišpán, že nás takto solídne očakávate.“

„Ej však náš pán richtár,“ dodal pán slúžny a potľapkal milého richtára po pleci, „je rozumný človek; on bude pri nastávajúcej volbe celú obec spolu držať.“

„Áno, tak sa vynasnažujem,“ slovil richtár, „vaše veľkomožnosti. „Načo by sa naša obec rôznila; my zostaneme jednomyslní spolu pod zástavou jedného kandidáta.“

„Brávo, richtárko,“ zamiešal sa mu do reči pán vicišpán, potľapkujúc ho tiež po pleci, „veru, vy ste rozumný richtár, len držte občanov spolu pod zástavou jedného kandidáta. Načo by ste si mali obec roztrhať. Či už máte zástavu?“

„Práve ju čakáme,“ odvetili občania.

Pred richtárskym domom zastal voz a štyria chlapi zkladali zástavu z neho.

„Nech žije Peter Jablonský!“ volali.

„Sláva mu!“ ozvali sa občania vniútri.

Zarazený pán slúžny a vicišpán pýtali sa, čoby to malo znamenať?

„Práve sme dostali zástavu nášho kandidáta a pod touto zástavou bude stáť pri volbe naša celá obec.“

„Ale čo sa vám to len robí, richtárko, vy si chcete voliť toho lekára?“

„Keď je majstrom v liečení tela, jako krv z krve našej a kosť z kosti našej bude znať liečiť i ducha svojho ľudu. On zná, jako nás má zastupovať.“

„A ozaj sa nedáte odviešť od neho?“

„Nikdy a nikomu!“

* * *

U Petra Jablonského bola veselá spoločnosť pánov a dám, elity to stoličného mestiečka i stolice samej, zvlášť mužov a dám národne smýšľajúcich, shromaždená. Lekára milovali všetci páni a ctili si ho všetky paničky; pani jeho, Marta, bola opravdovou obľubou všetkých kruhov. Okolo nej točily sa radi dámy, panie i slečinky mesta i stolice.

Všetko s úľubou a nadšením hovorilo o nej. Dom lekárov bol prvým domom spoločnosti vyberanej. I dnes teda je on naplnený. Rozhovor vedie sa živý, jehož predmetom, jako to dľa dosavadného líčenia pomerov snadno uhadneme, boly kortešačky a vyslanecká volba. Peter nebol doma, urobiac osobne výlet s priateľmi svojimi do viac obcí, aby svojich vo vernosti k sebe utvrdil a pred podlym odskočením jich vystríhal. Napnute čakala spoločnosť návrat jeho, a keď pod oknami koč zahrnel a cenkáče zacenkaly, tu všetko na rovné nohy skočilo a okolo prislého Petra sa hromadilo.

„Vítaj Petřík, duša moja,“ volala mu Marta v úsrety, malého Petříka, odblesk to otcov, na rukách držiac a k bozkávaniu mu ho podávajúc, „jako sa ti vodilo? Dobre stojá veci? Nepotkala ta nejaká nehoda?“

Peter pritúliac roztomilú žienku k sebe a vybozkávajúc synka poukázal na celú hrbu vencov a kytiek kvetín, ktoré za nim sluha do chyže niesol i riekol: „Koho takto venčia, srdce moje, tomu sa zle nemôže vodiť!“

Spoločnosť zaujala po vzájomnom sa privítaní s Petrom svoje miesta.

„Len jako sa to zkončí?“ prehodila ustarostená Marta, bozkávajúc dieťa svoje a podávajúc ho detinskou radosťou nad podareným vnukom svojim oplyvajúcemu starému, tiež tam prítomnému otcovi Pavlovi Javornickému.

„S našim víť zstvom sa to skončí!“ ujšťoval jedon z priateľov Petrových, lekárnik Jaromil Příhoda.

„Aladárovci hrozne kortešujú,“ poznamenal drevokupec Bohumil Sivý.

„A hanobným spôsobom kortešujú,“ zamiešala sa do reči pani Příhodová; „pomysli si len, duša moja,“ hovorila ona ďalej, obrátená ku Marte, „ten Aladár slúbil viceišpánovej Léni, že si ju po volbe vezme za ženu. A včera mi pani Slnčná vyprávala, že to isté i slúžneho Idke i archivárovej Irme vraj sľuboval. Ten hanobný človek sa všetkeho lapá!“

„Srdečne by som jednu každú lutovala, ktorá by sa za neho dostať mala,“ slovila Marta, „nie preto, že je sokom môjho muža

(osud to tak chce, aby nim bol už od počiatku), ale ponač ho veľmi dobre poznám.“

Peter mlčal a mrak preletel prez krásny obličaj jeho, neomylnou spomienkou na podlosti Aladárove vyvolaný.

„Obci Smykovu sľubovali pasienky a hory.“

„Richtárovi ***skému osvobodenie všetkých dobremajúcich rekrútov.“

„Obci Smrkovo vyhratie pravoty proti komore.“

„Oni každému to sľubujú, na čo vidia že má potrebu. A čo z toho splnia? Nič. My nesľubujeme pranič a čo sa vykonať dá, to urobíme.“

„A hlavne je, že my nekortešujeme, nepredplácame, nenapájame, nehrozíme, nevábime.“

„My presvedčujeme a kto sa presvedčiť nedá, toho necháme na pokoji; bo ctíme si jeho, ač i protivné presvedčenie, jestli je v skutku presvedčenie.“

„A zapredanými podliakmi opovrhujeme.“

A ponač už bolo sa zmrklo a nastala tma, spoločnosť paní a pánov u Jablonských jako sa najlepšie bavila pri hre Martinej na fortepiano, bola veľmi milo prekvapená.

Mládež meštanská počula milovaného volenca Jablonského fagládou. Čtila si ho jako svojho otcovského priateľa a vodu. Peter bol jej založil vzdelavateľný čítací spolok, spevokol, divadelné ochotnícke družstvo a všade v spolkoch týchto jim predsedal. Dnes neočakávane sriadili fagládu, ktorú protivný tábor darmo prekaziť sa usiloval. Hrmotné zvuky hudby ozvaly sa pod oknami Jablonského, na čo nasledoval spev: „Kto za pravdu horí v svätej obeti“ a nekonečné „sláva“ volanie, ktoré keď Peter vyšiel pred bránu ku mládeži, ešte sa stupňovalo. Keď všetko umlklo, jedon z mladíkov držal utešenú reč, pozdraviac Petra čo hrdinu dňa a prajúc mu víťazstvo. Bielo oblečené pannenky s vencami na hlavách ovenčily Petra, na čo on pohnutým srdcom i hlasom svojim milým mladým priateľom ďakoval. Mnoho závistlivých a namrzených tvár vykukovalo z davu obecnstva, ale žiadon zlostník neopovázil sa úzdu popustiť zlosti svojej a rušiť peknú,

srdčnú, opravdu úprimnú ováciu. Fagláda táto bola Aladárovcom zase trňom v oku.

Po odbavenej fagláde utiahla sa spoločnosť u Petra Jablonského k priateľskej večeri, pri ktorej príležitosti Peter jako obyčajne dobrým humorom prekypoval. Tak hovoril žartovne medzi iným: „To bude najkrajšie, keď ma Javorničania tak privítajú, v ktorých môj pán svokor býva, jako slavne privítali Aladára v obci tej našej, kde jeho budúci pán svokor vicišpán residuje.“

Toto prehovoril Peter, aby poškádlil trochu svokra svojho Pavla Javornického.

Ale Javornický sa na tom ani najmierne neurazil, lež hovoril s presvedčením:

„Javorníky, syn môj, celé sú tvoje.“

„Nesľubujte, apko; tak pochodíte, jako Aladárovci, i ti všetko sľubujú.“

„Ti nevedia sami, čo sľubujú a na splnenie ani len nepomyslia; ale ja som istý toho, čo sľubujem.“

„Nuž a zlomyslný exrichtár Kubala nemá stránku?“

„Ecce synu, Kubala! No, že som vám zabudol rozprávať o ňom.“

„Čože sa stalo? pýtala sa zvedavá Marta.

„Nepovedzte jej to, otče, len zajtrá; nech ju trápi zvedavosť,“ žartoval Peter.

„Zadivíš sa i ty sám nad strašnou novinou. Kubala jako vyrichtároval, tak prišiel i hmotne na mizinu. Teraz nemal inej nádeje, by si v nedostatku pomôhol, a hľadal svoje milé poklady. Pri tom vyhrazal sa, že jestli poklady vyzdvihne, polovicu daruje na kortesačku Aladárovi oproti tebe, a že ty nesmieš byť ablegátom, kým on žije.“

„No, nehovorím, otče?“

„Počuj len ďalej. Raz, je tomu veru už tri či štyri dni, išiel opilý so svojimi ludmi zase tie poklady hľadať. Stalo sa mu nešťastie. Zošmykol sa z brál a zpadol do priepasti, bez toho, žeby ho boli našli. Zhynul, zkapal, preč je.“

Prišiel túžobne čakany deň volby. Mestečko stoličné bolo v stave obleženia. Zo všetkých strán nahrnuli sa už doň voličia oboch strán. Svitol krásny deň. Ulice sa prepĺnily, pred stoličným domom bol vytiahnutý kordon vojska, oddelujúceho jednu stranu vo-

ličov od druhej. Krásne tiahly do mesta zástupy voličov Petra Jablonského. Na bránach očakávaly jich volebné, poriadok vedúce výbory, na každej s bandou hudbnou a dvanástymi pannami, nesúcimi vence a ovenčujúcimi vodcov volebných zástupov. Voličia Petrovi mali za odznak pierko z tisy, až sa tak zelenal ten jich tábor, keď sa pred stoličným domom rozostavili a vesele zanôtli: „Bo kto nosí pierko z tisy, ten iste zvíťazíť musí!“ Voličia Petrovi boli práve na tej strane rozostavení, kde jich kandidát býval, a keď starký Javornický oknom na ten šumný, Petrovi s oduševnením na slávu volajúci a národnie slovenské piesne nôtiači zástup voličov sa podíval, plakal od radosti. Marta len tak skákalo nadšené srdce v tele, keď videla svojho muža, jako sa na balkóne stoličného domu objavil a od voličov svojich s nadšeným slávovolaním pozdravený bol. Tu padla otcovi svojmu okolo krku a radosťou oba plakali. Kto by bol len z nich sníval kedy o takýchto výsledkoch vtedy, keď Marta dom rodičovský opustila? Ten ľud, ľud povedomý a triezvy, ľud Petrovi tak oddaný vidieť, to bolo viac lež blaženost zemska, to bola rajská slasť pre Javornického.

Oba kandidáti vyslanectva objavili sa na balkóne a predseda volby s nimi. Tento opýtal sa shromaždeného zástupu, koho by si žiadal za snemového vyslanca? Odpoveď samo sebou rozumie sa obdržal tú, že strana Petrová kričala na slávu tomuto, strana Aladárova zase éljenuovala Aladára. Na to nariadil predseda volby hlasovanie. I začalo sa hlasovať poriadkom obcí.

Na balkóne jedného domu tej strany, na ktorej volebný zástup Aladárov rozostavený bol, objavily sa dámy: Melania Völgysesy s dcérou, grófka Nyáry s dcerami Araňkou a Gizellou, pani vicišpánka s dcérou i pani slúžna taktiež s dcérou. Túžobne dívaly sa dámy na to malebné divadlo pod sebou. Tam znela hudba, spevy a slávovolanie s éljenovaním.

„Moja milá,“ slovila pani vicišpánka, fecherom sa pohrávajúc k Melanii, „náš Aladár musí zvíťazíť?“

„Ach,“ šeptala vicišpánová Léni slečne Melanii, „ja by som umrela, jestliby ten sedliak mal zvíťazíť.“

„Veď by sedliaka ani na dietu nepripustili,“ mudrovala slúžnych Idka; „apa horil, že tam len zemäni majú miesta.“

„Tak to bolo moje deti pred povstaním uhorským, ale Kossuth to zjinačil. Nastala rovnoprávnost a teraz taký sedliak má rovné právo s nami grófmi,“ poznamenala pani grófka Nyáry.

„Áno, sedliak má rovné právo s nami grófami,“ zavzdychaly si jej dve dcéry Araňka a Gizella.

„A s nami baronmi,“ dodala matka Melania.

„A s nami zemänmi,“ dodaly zapálené až po uši pani vicišpánka a slúžna.

Grófka Nyárička vztýčila sa ale a vypála, aby dokázala, že je ona najvznešenejšia medzi všetkymi.

Celý Boží deň a celú noc trvalo hlasovanie. Ten ruch a ten lomoz, to behanie, to svolávanie, shladávanie a strázenie voličov: kto to opíše? Ale toho asnaď ani nenie potreba. Poslednie roky zkúsil to každý a má toho dost! No, naši Pešťania to ešte nezkúsili. Melania a Nyároveci, vicišpánovci a slúžnovci, rozumej panie, tie to ešte nikdy nezkúsily; lebo na tej trme-vrme dosiaľ podielu nebrávaly.

V druhý deň ráno tam sedia všetky na balkóne. Stopy prebdelej noci zračia sa jim na tvárach. Dolu hemží sa už len málo voličov Aladárových, lebo tí vyspávajú svoje opice. Mužstvo Petrovo stojí jako múr hradný.

Na protejšej strane ukázali sa taktiež na obloku Marta i s otcem svojim. A tí sú veselí, utešení. Snasť bude Petrovi priať šťastie? Dámy z balkónu darmo sa spytovať dajú vicišpána a slúžneho, jako veci stoja, dostanú voždy len nejistú odpoveď.

Však na stoličnom dome bije rannia ôsma hodina. A s odbitím tej otvorila sa dvere balkóna a v nich objaví sa predseda volby i so sprievodom, aby vyhlásil výsledok volby.

Z dola zahrní „sláva“ a „éljen.“ Dámy z balkónu kývojú šatkami. Predseda smutno

pozre na ne, zakýva rukou dolu na znamenie tichosti.

I vyhlásil výsledok voľby. Vyvoleným bol väčšinou hlasov — Peter Jablonský.

Hromovým hlasom ozvaly sa výkriky:

„Nech žije Peter Jablonský, sláva mu!“

A z oblokov meštanských začaly viať šatky biele v rukách diev i žien, a Petra vozili na štvorke po meste uprosred hrmotného durkania mažiarov.

Vo všeobecnom, nevýslovnom jásote zabudli sme na utrápené, prelaknuté, polomŕtvé postavy na balkóne. Len horko ťažko podarilo sa pánu Tomášovi a vicíšpánovi so slúžnym jich prebrať a životu prínavrátif. Hrozný bol jejich žiaľ a smútok.

„Všetko je ztratené!“ zalomila rukami barónka Melania.

„Do šesťdesiat tisíc zlatých preč! Mój syn privedie ma na žobrotu!“ horekoval otec.

„Strašné sklamanie, strašné sklamanie!“ bedákali iní.

„Netratme ducha!“ vyvolala grófká Nyáry. „Ja sa postarám, aby bol Aladár v inom okrese, trebas v Sedmohradsku zvolený. Ja som dobrá s ministrom R. Vyprostredkujem to. Bez tak bude Aladár zaťom mojim.“

„Čože?“ rozkričala sa pani vicíšpánka. „Ten dostane ruku mojej Lénky.“

„Ach, ach!“ zamiešala sa pani slúžna, „veru pekne, veď sa s mojou Idkou už i sprstenkoval.“

„Tak? Je to pravda, Melania?“ pýtala sa grófká Nyáry.

„Ach, dajte mne nešťastnej matke pokoj! To neprežijem; to ma do hrobu donesie!“

„Z nás Aladár, dcéry moje, voždy len bláznov robil!“ zkríkla grófká Nyáry. „Poďme, deti moje, poďme o dom ďalej. Ale prisahám, že Aladár ablegátom nikdy nebude! Potom nech si vezme z týchto dedinských husičiek.“

Zronení rozišli sa všetci. Melania omdlievala, pán Tomáš utieral si slzy, tušiac, že dnes zajtrá dogazduje.

Len dcéra Melania mala ducha dost zostať nabalkóne a dívať sa z neho, jako Petra Jablonského na štvorke po meste vozili. Tak sa zdalo, že ju to teší. Ach, ona mu toho šťastia, tej slávy priala, trebas proti nemu prepadol jej vlastný brat. Hej, brat je brat, ale jej Peter bol — idealom! A keď ho videla jako zišiel z koča a spiechal v náruč žienky svojej, pichlo ju u srdca, chytila sa ho rukou.

Prečo nemohla byť ona na jej mieste?!

(Pokračovanie nasleduje.)

Čo Bôh činí, všetko dobré je.

Ach, družstvo moje roduieho sveta,
Či v jari si, či na podzim vekom —
Nám hviezda slávy chmárou zastretá
V borbe oproti Titana vztekem.
A zrak náš smutný, bez slz radosti,
Keď tamten našim snahám sa smeje:
Len duša — tá sa na pravde hostí, —
Že, čo Bôh činí, všetko dobré je.

Hmla neprehladná — to naša cesta.
Neprajník krok nám podťal príjemný —
Krok, čo nás viedol z viesky do mesta
S liekom pre ľud náš hluchý i temný.
Ktože nám vďačnú, kto stisne ruku
A teplom svojho srdca zahreje,
Keď sa zabúdzá v svetárstva hluku, —
Že, čo Bôh činí, všetko dobré je.

Človek bolastným križom súžený
Tvorí si slávy budúcnosť istú:
To viera naša, sťa Tatier steny
Pevná z dedictva otcov po Kristu.
Šťastní, keď žiarou večného slova
Hrejeme zmrzlé blaha nádeje,
Bo žiar tá v strasťach tešit hotová, —
Že, čo Bôh činí, všetko dobré je.

Kde nám mať? tá spí v ťažkom pokoji
A pri nej mnohosľubné mláďatá —
Velká to ztrata pri čestnom boji:
Nahraď ju skoro svoboda zlatá! —
Nemožno, žeby zastaly sily
Tomu, čo súci na krásne deje
A sa od pravdy tej neodchýli, —
Že, čo Bôh činí, všetko dobré je.

Ptáčatko smutné na zimnej brodi
 Vyčká si zeleň jar-leta živú:
 I nám sa v tiesňach zas polahodí,
 Zableskne slnko na chvíľu clivú.
 Horeže zrak svoj, rod náš ubitý!
 Nech sa ti smútok v žalmoch rozleje,
 Bo ľahko trpeť, keď mluvia city, —
 Že, čo Bôh činí, všetko dobré je.

Josef Jančo.

Z Turčianskych Teplíc do Trenčianska.

Cestopisné náčrtky od *Laskomerského.*

(Dokončenie.)

Podal som sa úvalom dolu a zkrbáľal som sa rovno do vozíka. Keď som sa viezol popod Strečno, vyzrel som hore na hrad, i zdalo sa mi, že sa chce za nami zpusťiť. Zpúšťa sa on, zpúšťa, ale len po drobkoch a vše ho býva menej, lebo pod slnkom nič stáleho nenie. Šli sme ďalej, on ostal a za krátko došli sme na živý kontrast, a síce na odlesk borby nového rýchleho so starým konservatívnym vekom, prišli sme ku jasku, umiestnenému takmer v pol cesty medzi Strečnom a Starhradom. Vlak jakoby zdesený fučí od Varína rovinou ku brehu Váhu nižšie Strečna, tam preskočí rieku priečnym mostom a vryje sa bez okolkov do žulového vrchu a rovnou čiarou vybehne na protejšej strane na dennie svetlo; kdežto cesta slimácou dôslednosťou obchodí granitový výbeh Polomy, či Biady. A čo vlak vykonal kratšou cestou za dakolko menšín, potrebuje voz asi pol hodiny. Za to tým, čo sa železnicou ženú, ukrýva sa Starhrad, tým ale, čo sa na okolo tmolia, príjde ten zvláštny hrad v úsrety jakoby na poklonu.

Starhrad leží na pravom brehu Váhu, nám oproti za vodou. Mostu niet, ani nebadat stopu, žeby ho kedy bolo bývalo. Badať z tejto i z tamtej strany brod, a vtedy lebo brodili, alebo na kompe či na člukoch a plfách sa prevážali. Divné je to hniezdo ten Starhrad! Keď v susedstve iných hradov vidíme, že boly alebo sú obce, tento netrpel okolo seba nič takého, jako krkavec; ba ani sa nemali poddaní roľníci kde usalašiť. Pro-

sriedkom doliny valí sa Váh, na ľavom brehu tabá sa chúlóstivá cesta pod prísnyim dozorom hradu. Z oboch strán sú strmé skalnaté stráné. Na strmom, krovu podobnom, asi 35 siah vysokom hrebeni sedí pozdlžneho vylepený Starhrad, jakoby ta sjiesť mal. Výhľadu nemá jako do vody, na strminy a jedným okom v západniu stranu na Strečno. Z lava nahor vystupujúcou dolinkou mohla byť jedine možná cesta a od zadku patra vrchového jedine možný prístup do baštami obklopeného hradu. Nad hradom v lese divá zver, v hrade divý lud, pod nim vo Váhu ryby — boly jediné živé tvory tejto romantickéj púšti. V pravo v ľavo nebol žiadon ľudský byt. Ba, čo primalo pôvodcov Starhradu v tomto kraji, kde elementy, voda a skaly borby vystrájajú, zkade pluh a kosa utekajú, čo jich primalo tolké múríská tu staväť? Sotva to inší úmysel mohol byť, jako túha po koristi, jako túha orla na vysokej skale číhajúceho za plachým zverom. Tu v odlahlej tíšine mohli škrtiť, sbíjat cestujúcích a plaviacich sa po Váhu kupcov. A kam že sa podeje človek z tejto pasce strečianskeho priesmyku? Čo Starhrad popustil, zdrapilo Strečno a naopak. Veselý a romantický to bol vek, ten vek rytiersky — hromu do pečene! Čo ostalo mimo života (a otázka ešte, či veľkí páni i ten ponechali) — čo reku ostalo pltníkovi, pútníkovi, kupcovi a komukolvek, čo z hornieho Váhu v záležitostach obchodných cestoval do Trenčína medzi toľkými čakateľmi dežmujúcich hradov na bre-

hoch Váhu? Keď chcel človek bezpečne cestovať, musel sa vykúpiť mýtnym, ináčej vzali si páni právom, ktoré v pásti nosili, sami, čo sa jim zachcelo.

Dvaja tito blízki vodou delení susedia, Strečno a Starhrad, nebars sa návideli, i robili si vizity nočnou hodinou, ktoré nepriam vítané bývaly a roztlčené lebky za následok mávaly.

Kedy Starhrad povstal, neznám. Na dlhý jeho vek poukazuje meno. Ďaleký, ďaleký musí byť rodní deň! Susedné dva hrady bývaly dakedy jedného pána majetkom a teda i jich deje vsplývaly v jedno. Žilinský archiv s rešpektom jich pripomína, keď kastelláni oboch hradov Žilincov prišli olovo preliať. Potom jich vzala chudákov Žilincov Barbara kráľovna pod ochranu, pohroziac sa prstom bezočivým kastellánom. R. 1520 bol pánom Starhradu Dónč. Od r. 1352—1388 panoval na ňom Juraj Bubek. Až po Vladislava I. hájili Starhrad kráľ. kastelláni; poslední z nich menoval sa Čapek, z Poľska rodom. Potom ho (ale nie Čapeka, lež Starhrad) tenže kráľ založil Pankráčovi z Mikuláša. Matiaš Korvin odstúpil mu ho úplne, a ztade čelaď Pankráčovská dostala ku prvému ešte praedicat de Starhrad (Óvár). Pod Žigom dvakrát obhrkli ho Husiti, druhýraz i dobyli. Jakým spôsobom a odkiaľ to vykonali? Táto otázka každému sa na myseľ tlačí, kto ten hrad obzerá. Pred sto rokmi ešte obýval panský kastellán s dakolkými hajdúsy hrad; odtedy z pustnul. Ešte r. 1708 musela Žilina Starhradu oddávať potrebný olej a loj.

Zápola, na ktorej Starhrad stojí, je žula a ťahá sa s výminkami ruly až po Malý Kriváň.

Keď sme už prechodili za ten výbeh, cez ktorý železničný jask preborený je, videli sme tu zvláštnosť, a síce pod cestou dolu ku Váhu ťahajúcu sa zelenú úzku líuku. Tam Strečnianska chasa pásala stádo. Jedni shotovili si hundu z haluzi vrbovej dolu visiacej, a vše nad zemou, a vše nad strmým v tenkrát mutným Váhom opálali sa šarvanci. Oповážílivá to zábava! Druhí chasnici vydávali koncerty na vrbových píšťalách. Dojdúc k horniemu otvoru jasku, obzeral som

typickú žulu z jasku vyvezenú. Je ona pekná a tým sa vyznačuje, že je miesty červenými alebo zelenými bodkami posiatá, ktoré barvisté bodky nie sú vlastnosťou feldspathu, ale už zrná feldspathu, už zrná žabečné objímajú. Kameň je to veľmi pekný a tvrdý. A tak Váh mal dosť čo hrýzť, kým sa prehrýzol; ale i železnica mala čo mrviť, kým tadeto cestu preborila.

Ba, keby sa tí Strečniansko-Starhradskí páni prebudili a ten hrmot, pískot a nočnou hodinou bliskajúce svetlo pod nohami zazreli: trebars jako srdnatí, ale by jim srdce istotne za sáru sa zvlieklo, ba asnaď by v okamžení svoje orličie hniezda opustili!

Margita, nebezpečné to skaly a víry Váhu, utiahli sa pred rovnajúcou rukou vedy a umu a teraz môžeme povedať o nej, že len bola, teraz ale jestvuje len v básňach večne slavného Kuzmányho, a D. S. Pepkina, ktorý posledný spieva o Margite:

„Tam nad bystrovlným Váhom
Strmí pevná skala,
Od vekov ju mluva ľudská
Margitou nazvala.“

Barón Medniansky Margitou nazýva a vyobrazuje skaly v samom Váhu sa nachádzajúce, na ktoré sa i ja rozpamätám. Tieto skaly, podvodní to hrebeň, spájajší bralá jedného s bralami druhého brehu rieky, a strmo tekúci Váh stroskotávaly pri najmenej nepozornosti vesliarov plte a boly preto postachom pltníkom. Ponevác Váh železničným násypom, ktorý popri a v ňom vystavený sa nachádza, teraz zúžený je, aby tok Váhu voľnejší odchod mal a násyp bezpečnejším bol, tie skaly vystrieli. Týmto ztratili sa kamaráti romantickej doliny a s nimi v povesti spolusrastlých hradov. A pltník mladšieho veku odučí sa prežehnávať sa a modliť pred nebezpečím hroziacej Margity, keď jej viac niet.

Odtiaľ ďalej rúbaná je cesta v skalách, kdežto násyp korytom rieky beží. Váh búcha sa o násyp, jeho základom sú ale ohromné balvány silnej žuly susedných strmín a tak borcuje a vadí sa voda so žulou, z čoho šuchot a peny; a voda tenkým pyskom prelihuje sa cez žulové balvány a tichá, pokorná, neškodná vyviera z druhej strany násypu.

Rumunka z okolia Kalafatu.

Velikánske to dielo — dielo desiat prstov ľudských — či ono i mimoriadnym povodňam, jaké boly ku pr. roku 1620 dňa 20. aug. a r. 1813 dňa 25. aug., a veľkým ladom odolaf bude môcť, ukáže čas. Posavád, ačkoľvek už čiastočne i porúchaný, v celku dobre preca zadržal sa ten násyp.

Lúčime sa s Trenčianskom, s tým krásnym romantickým krajom. Mnohí myslia, mnohí sa posmeškujú, že Trenčiansko, krajna drotárov, je Paphlagoniou. Nenie tomu tak! Máte tam všetko zastúpené: biedu s nádherou, roviny s vrchami, bralá s úhľadnými kopcami, idyllismus s romantikou, úzke chudobné dolinky so širokými Váhom pretiahnutými úrodnými dolinami. Zajímavosť na všetky strany! Keď inšie nie, postačí asnaď i to ku potvrdeniu môjho výroku, že málo kde vidíš tolko panských bytov tohoto jako i prešlých vekov, jako v trenčianskej župe.

Stojíme na rozcestí, lúčime sa s Trenčianskom. Prv ale, kým ho opustíme, prehovoríme o celom Trenčiansku ešte nečo. Trenčianska župa má 80.28 míl objemu, dľa čoho učiní krajín uhorskej koruny 1.43 percentovú čiastku. Má jedno svob. kr. mesto, dve sriadené mestecká, 25 nesriadených a 387 dedín a 25 pustatín. Obyvateľov počítuje 248.626, z nichž 35.712 čítať a písať, 43.535 len čítať vedia, 169.379 ale ani čítať ani písať neznajú. Jestli tomu tak, nuž veru nám Uhrom neprichodí nikomu do barbarov nadávať! Kňazstva počítuje 272 osôb, s'át. úradníctva 94, stoličného 155, obecného 513, učiteľov 381, študentov 1397, pravotárov 44, pisárov 114, umelcov 24, lekárov 27, ranhojičov 8, báb 57 (teda viac jako pravotárov), lekárnikov 14, dobytých lekárov 17. Teda tak rečená intelligentná časť obnáša 3016 osôb, alebo 1.22 percent celého obyvateľstva.

S Bohom, Trenčiansko!

Cesta strečnianska, predtým výborná, teraz nenachodí sa „in statu quo“ a „meliori,“ a najšpatnejšie je to, že práve na hranici stolice turčianskej, kde i tak v normálnom stave len jedným vozom preísť bolo možno, teraz strielali Liptáci skaly nad cestou pri najpokojnejšej myslí, a jich do kubíkov na samej ceste ukladali. Tu veru svet bol —

skalami zabitý. „Ani tamto, ani tuto; ver je mne to veľmi ľúto.“ Hore strmina, dolu prepať! Nahor len orol, nadol len hlavátka! A Liptáci — tí len pokojne durkali a prichod tarasili. Obedovať som naprosto nechcel tu pred týmito pyramídami a keď šomrania a prosby nič nepomohly, zišiel som z vozíka, vytiahol som tobolku a pýtal som sa vážnou a prísanou tvárou na meno podujimateľa toho lomu i zahrozil som, že zajtra na skutku slúžneho s bandúrami na miesto pošlem a lajdáka podujimateľa pred stolicu poženiem. Liptáci zastali a za uchom sa škrabali. Vyrástol som v jich očiach na župana. Kone vypriahnuté práce previedli, vozík ale povetrím ponad skaly preniesli. Tak to asi vyzerať muselo, keď sa Eliáš v oblakoch viezol.

O jednu hodinu prišli sme do Vrútok. Táto ináče nepaterná obec pred otvorom strečnianskeho priesmyku patrila už r. 1285 jakémusi Liptovi. Ona dala pôvod šľachtickej rodine Rutkaych, z nejž pochádza hľa i žena Ľud. Kossúthová, a táto Kossúthovská rodina bere tiež pôvod svoj z malej obce Košút, na východnej strane hôľ neďaleko Vrútok ležiacej. Významnými staly sa Vrútky železnicou, od Bohumína do Košíc a z Vrútok do Pešti vedúcou.

Od Vrútok počnúc na západ a na východ rozprestiera sa koryto priestoru turčianskeho, v ktorom župa táto kolom do kola horami ohradená jakoby na dlani ležala. Toto koryto či kotál turčiansky má len v jeho severno-východnej čiastky úsadliny eocenové zastúpené. V druhých čiastkach župy (ku pr. Mošovce) čnejú z roviny kopečnaté výšiny a síce slínca a konglomeratov, obsahujúcich v sebe brackové mäkkúše (molluseum) a menšie sloje kameenného uhlia; pričítujú sa ku vrstvám kongeriovým.

Rovina obsahuje hlen a okruhlice vodorovne uložené, pochádzajúce z okolitých dolín a vrchov, ktoré pripisujú sa potope (deluvium).

Vo Vrútkoch opustili sme našu šajku a presadli na železnicu. Ponevác nám ešte času zbudlo, bumloval som a znepokojoval blízke okolie. Obzeral som nemocnicu a síce nemocnicu chromých kolají. Ležia ony v od-

počinku postavené jedna pri druhej, a veru jich je veľa, ani to človek nemyslí. A to múdre od smrtelníka, že nevie, čo sa pod nim robí, keď po tých utrápených kolajach vozmo sa vláči. Jednomu sa koža pukla, ten sa rozčapil, onomu niekoľko zubov vypadlo, tam tretí sa zohol pod náramným tlakom, iný sa pukol od zlosti, týmto kolesá mäso vykrájaly alebo oko vyklaly. Tu mi povedano, že sa kolaje (šíny) vozením a trením vlakov elektrisujú, ba i tie, čo v zásobe uložené, od juhu na sever koncom obrátené sú, magnetisované bývajú. Keď ma o tom poučili, netrúfal som si viac po nich chodiť, aby mi dáko roku päťu nepritiahly a ja konečne nemusel bóty tam nechať.

Pri spomenutých invalidoch videl som i podivnú os na ťažkom vozne (lori) horúčosťou odkrútenú. Keď totiž os v behu postaveného vozna potrebným olejom opatrená nenie, masť sa dými, zhorí, na to potom tuhým trením tolká horúčosť vznikne, že železo zmäkknúce vykrúti sa jako cesto. Hádkou mi bolo ovšem, jako ten vozň tak rečeno o troch nohách preca na stanicu do-behnúť vedel.

Keď sme do priestrannej jiedálne vstúpili, najzvláštnejšie predmety, čo sa mi do očí tlačily, byly dve najväčších rozmerov kachle, tak ohromné, žeby bars kde pri chudobnejších kostoloch miesto zvonice zastupovať mohly. Vniutorný priestor kachiel prevyšuje obyčajnú študentskú chyžku.

Hostov bolo dost a dajedným z nich zdalo sa, že sú tu samotní. jich súkromné domáce záležitosti aspoň tak hlasite pokonávali, že nikomu tajomstvom byť nemohly. Pri mne sedel Nemec a keď jedon z hrmotiacich hosti vyvolal čosi o „menet rende,“ pýtal sa ma Nemec:

„Wohin der Menet rennt?“

A všetočný bežal k obluku.

Hurtavá vrava istých neohladných ľudí po našich stanicach a menších miestnych

hostincoch je veru omrzlá, jakoby hostia za svoje peniaze prinútení boli jich „zelené veci“ načúvať.

Prijde taký host, vypije piva za desať krajciarov a narobí škreku za zlatovku, evičiac sa v maďarsko-gramatikálnych sloviach na účet uovaneho hosta.

Jakoby najatí okupujú na Slovensku verejné miesta a tam kysucko-žilinsko-varínsko-liptóujváorskymi ústami maltraitirujú maďarskú mluvu, jakoby si s károu po neschodných skalách hurtoval.

Po krátkom obede vyšiel som sa preísť do obci. Okolo stanice je mnoho nových stavísk, patriacich ku železničnému závodu. V obci pýtam sa pred domom v zahradke stojaceho, smotku kúriaceho šuhaja, pokazujuce prstom na zelený veniec nad vrátami vyložený.

„Čo to znamená, šuhaju?“

„Nuž svatbu.“

„A kto sa žení?“

„Nuž Miško náš.“

„A kto je ten Miško?“

„Nuž hľa,“ otre si nos do bielej košeli, „nuž môjho otcov syn.“

„Ah — tak — no!“

Ešte som sa poobzeral na kopec nápadne okrúhly, pri Priekope ležiaci, s emiterom na vrchu. Priekopa? Áno, tak vyzerá, tak jakoby ho ľudské ruky byly kopily. Je to ostatok roviny, jaká bola pokým Váh ešte cestu, tak jako teraz hlbokú, cez strečniansky priesmyk prelízanú nemal. To bol spodok jazera. Keď vody upadávaly, Váh s Turcom spojení, tam sa vítaly, objímaly a krútily, pri čom z tohoto tvrdšieho materialu, kým mohly, kolom do kola vírom lízaly, až konečne, keď ztiekly, ostal stáť kopec v podobe mrváňa. Podobá sa on veľkej mohyle.

Pošli sme potom železnicou nazad ta, zkaže sme vyšli.

Ďakujem za trepezlivosť!

FEUILLETON.

Lodník Semen Lopatin.

Episoda z prechodu vojska ruského cez Dunaj pri Svištove. — Napísal *M. Karazin*.

Na pontone náchádzalo sa štyridsatpäť mužov pešieho pluku minského, štyria mostári a štyria lodníci.

Prežehnali sa svätým krížom, udatní chlapi, a už to išlo riekou.

Počína sa práve sotmievať. Pred nimi odlišujú sa tmavo pontony drieb už vypravené, za ktorými sa objavujú tmavé svahy zrázneho tureckého brehu Počut je rachotivú strelbu z pušiek, červené plamienky prebleskujú . . . Tam, kde Turci zaujali miesto na najvyššom chrbte výšin, spájajú sa tieto plamienky v husté rady, počut hrmenie hromadnej strelby; o nečo nižšie pri brehu naši už sa bijú s prednými tureckými strážami. Je tých našich bratov na druhom brehu posiaľ málo, no k jich podpore blížia sa ustavične nové a nové pontony, chytro z nich vystupujú bojovníci na zem, a ešte chytrejšie vracajú sa pontony k profajšiemu brehu, aby novým vojakom miesta poskytli. Na pravo, daleko na pravo, tam, kde temer jako horský aul (dedina čerkeská) mesto na skalu je prilepeno, ozývajú sa tmavšie rany, i tam prebleskujú výstrely, a jako by tam oheň zúril, zaplavujú celý kraj okolitý jasnou žiarou. Turecká vatrena začala tam pracovať. No, nemá namierené na tých odvážlivcov, ktorí náchádzajú sa už na brehu a postupujú s bodákom, ale na loďky, ktoré ku brehu sa blížia. Od vatreny možno dobre prehliadnúť Dunaj. Pontony náchádzajú sa v účinnom ohni, a teraz ešte okrem toho všetkeho vychádza i mesiac a kladie na celú valnú riekku širokú sriebornú stužku Kedykoľvek loďky a pontony doveslujú do tohto jasného pruhu, odlišujú sa jich tmavé obryzy na vlas určite tak, že pre turecké delá nemôže byť výbornejšieho terču! . . . Prúd rieky strhuje pontony zo smeru, ktorým sa brat majú — so všetkou silou veslujú mostári i lodníci a nešetria ruky svoje . . . Peší vojaci sedia schúlení na dne pontonu, len hlavy jich obja-

vujú sa na vrchu a bodáky jich sa blýskajú . . . Turecké delové kule dopadajú, tu a tam vstrekuje po nich vysoko voda, už i strelba z pušiek začína dosahovať až sem. Čím dial menej je bezbranných vojakov, o nedlho nezbyva ni jedon neranený. Pontony naplnené obetmi klonia sa na stranu a vydané súc do moci prúdu plavia sa jako železné rakve po rieke dolu . . . Ti, ktorí dosiaľ sú ušetrení, vidia to a nemizne jich odvaha . . . „Len nezúfajme! Bôh nás dopraví na druhú stranu!“ Ale počut i tiché inakšie volanie: „Oh, beda, jako padajú, bratia, jako tu ležia! Nuž, len ďalej — napred, čo sily stačia!“

Tak pláva i náš ponton, a dovesloval už do prosred rieky . . . zreteľne zavznieva sem z profajšieho brehu ruského „urá!“ Vojaci lapajú a držia pevnejšie svoje pušky. Ach, len keby to šlo chytrejšie, keby sme tam už boli! . . . Jako padajú, bratia, jako padajú! . . . Tu čosi šviští jim nad hlavami, hlasité prásknutie črepy roztrhutej pumy lietajú okolo . . . výstrel bol krátky, ale nie veľmi. „Nuž len ďalej . . . smelo ďalej!“ volalo sa opäť, znovu to prasklo bolastne stená ktosi, a bohužiaľ nestená jedon Znovu usedajú vojaci; drieb bolo miesta dost, teraz sa jim zdá byť v pontone tesno. Telá ležiacich na dne mrtvých a ranených zaujímaly viacej miesta lež drieb živí Zdlhavejšie, o mnoho zdlhavejšie plával ponton napred, už len tri veslá pracujú a drieb jich bolo osem Je po nich, po našich miláčkoch, tu ležia! Breh sa blíži! . . .

Blíži sa badáme to V celých húfoch švištía turecké kule okolo pontonu. Muž za mužom padá ach, skoro bude vyčerpaná sila Opäť salva! Na železných stenách pontonu rachotí to jako krupobitie.

I náš ponton točí sa podľa prúdu jako že jediný muž má prúd ten premôcť?

Jediný tento pozostalý muž zahadzuje svoje veslo, lezie ku kormidlu, a s ťažkosťou len odstraňuje studenú už ruku zastreleného kormidelníka z kormidla. Posiaľ nie poranený pomáhal si jako mohol a zabočoval s pontonom na pravo, aby nepadol Turkom rovno do rúk. Tento jediný muž, ktorý na pontone sa zachránil, bol lodník Semen Lopatin. Sotva pochytil kormidlo, zasiahla ho kula do pleca a roztrieskala kosť. . . O beda! jednou rukou nemožno ponton riadiť! . . .

Lodník si umienil, keď už musí umrieť, že aspon nepadne živý Turkom do rúk. I poznamenal sa svätým krížom tou rukou, ktorá posiaľ zdravá bola, a vyskočil z loďky; voda obklopila ho svojimi vlnami a chytro ho unášala, kam, to sám nevedel. Ba ani to necítil, že keď takto prúd hnal ho dial, i druhá ruka bola mu kulou prerazená. Neborákoví iskrilo sa v očiach, v ušach mu hučalo, voda vnikala mu do hrdla. . . .

Teraz je po všetkom, Bôh opatruj ubohú moju dušu!

Semen otvoril * oči. * Slnko praží, piesok pod nim je horúci, nekde na blízku žblnkotajú a šumejú vlny Dunaja. Nad hlavou jeho visí šedivé, dusné nebo, nejakí ptáci krúžia okolo neho. . . . Lodník vstáva. . . . obe ruky bolia ho strašne, všetka sila zmizla. . . . Ponerá okolo: leží na nejakom ostrove neďaleko vody. . . . celý ostrov je piesočná rovina, tu a tam vyčnieva krovie, malí srieborní hadi plazia sa po piesku. . . . Nekoľko ptákov bije sa neďaleko neho pre rybu na ostrov vyhodenú, dve vrany usedia tesne pri boku jeho. . . .

Lodníka trápi smäd, hlava jeho je žiarom slnečným celá omračená. Jako mohol, doplazil sa opustený k vode, napil sa raz, ešte raz, a opäť ztratil povedomie. Ešte šťastie, že nepadol hlavou do vody, lebo by sa bol zatopil.

Jak dlho tak bol bez povedomia, Semen Lopatin nevie, ale keď zase otvoril oči, bola chladná a tichá noc, a svieži vetrík povieval nad riekou. . . Na nebi blyšťalo sa plno hviezdíčiek. . . Na profajšom brehu žiaria ohne. . . ale ďaleko, a Semen zprvu nemohol určite

rozoznať, ktorý to breh vidí, či náš či turecký. Dal si pozor, jako tečie voda, a hovoril si, že to dojista pravý breh, teda turecký. . . .

Opäť doplazil sa k vode, aby smäd svoj zahasil; sadol do vody až po krk a chladil si roztrieskané údy vo vlnách, a mal k tomu už svrchovaný čas. . . . lebo údy počaly mu puchnúť, objavovaly sa rôzne zlé znaky. . . . Takto sedel lodník dve hodiny vo vode. . . . bolo mu lepšie, o mnoho lepšie, no počala ho triasť zimnica! K ránu mala ho zimnica už úplne v moci. Slnko vyšlo, pražilo opäť, a zimnica preca neprestávala ho triasť; nemal, čím by sa prikryl; oblek jeho tvoril len nohavice a košeľa. Okolo poludnia ustúpila vniutorná zima horúčosti; lodník opäť sadol si do vody a sedel tam až do noci. Tak zavítal i tretí deň. Semenovi sa tak zdá, jakoby na profajšom brehu pohybovali sa ľudia, pešky, a niektorí i na koni. . . . Ach, keby to boli naši! Ale kde sú ti! Dojista sú to Turci.

„Prechod bol asnaď zmarený, veď tolko nás padlo, a tolko pontonov bolo potopeno.“

Tak myslel Semen, nevediac, jako naši na profajšom brehu dávno už pevne postupujú, a jako si zbudovali pravidelný most. I oddal sa teda celkom osudu, že tu na tejto piešti ¹⁾ musí zomrieť; Turkov na pomoc volať nechcel, ponevác by ho v jeho poslednej hodinke beztoho len trápili. . . .

Chuť k jedlu nemal, čo dávno už ani kúska nepožil; za to ho smäd tak veľmi trápil, žeby bol radšej ani neodtrhol ústa od vody, ktorej v Dunaji tieklo dosť a dosť. . . beda len, že mu plazenie sa k vode zapričinovalo tak veľké bolasti. . . . Rukou ni jednou ni druhou nemohol sa oprieť, lebo obe byly chromé. . . . nohavice jeho byly zodrané, na kolenách objavily sa krvavé šrámy; bez pochyby že sa porezal o nejaký ostrý kameň alebo o nejakú mušlu. . . .

¹⁾ Piešť, piesočná pôda. V Prievídzi menuje sa pri potoku Handlovke, teda na piesku ležiaca ulica — Piešťou; podobne i v Detve lazy pri Kriváni ležiace. I mesto Pešť je toho pôvodu.

Štvrtého dňa vodilo sa neborákovi len ešte horšie — skoro behom celého dňa válal sa bez vedenia po piesku, a keď oči otvoril, nemal už tolko sily, aby povstal a k vode sa doplazil... Teraz, myslel si, nastala tvoja poslednia hodinka...

Medzi spaním a bdením leží tu lodník Semen Lopatin, a všetko, čo sa okolo neho deje, môže zreteľne počuť. Počuje, ako nad ním ustavične nejaký vták krýdlama trepoce, ako v krovine veter šumí, ako vlna pri brehu ticho, tichunko žblunká. I počuje, ako z profajšieho brehu ozývajú sa hlasy; rozoznať nemôže nič, ale pozoruje, že volajú, v dialke zavznieva trúbenie na roh... všetko to zreteľne počuť. I preletujú mu hlavou divé fantázie... vidí svoju dedinôčku, rodkinu, známych svojich, vidí kasárne v Kronštate, službu na lodách, rovesníkov... všetky tie staré rozpomienky opäť v ňom ožívajú, a už ho ani jeho ťažké rany nebolia, necíti ich, ako by mu byly obe ruky dávno už odňaté a jazvy zacelené... Hej... vesluje sa... jedna dve! jedna dve! ozýva sa silne, pravidelne, ako keď zručnou rukou sú riadené... jedna, dve!... Lodník podľa veslovania hneď poznal svojich priateľov; sobral svoje poslednie sily, vstal, a čo vidí?... biele okraje lodí v slnečnej žiare sa blýskajúce.

„Brat mój!“ zvolal lodník, ale len on sám počul ten hlas, bol veľmi slabý, i nemohol preniknúť až k lodí.

Na šťastie zpozorovali ho na lodí; mužstvo myslelo, že to mrtvola súdruhova, vlnami na piešť vyhodená... jako že by ju nevzali sebou?... pristáli.

I položili neboráka na loď a doprevadili ho do Zimnice. To sa stalo dňa 2. júla (1877), teda práve piateho dňa po prechode Dunaja. Päť dní... to nečo znamená! Po-

dali o tom zprávu cisárovi... Sám cár navštívil lodníka Semena Lopatina v lazarete, sám pripál mu rád sv. Jura na prsia, pochválil ho a rozkázal lekárom, aby statočný lodník Semen Lopatin bol uzdravený! A cisárske slovo nebolo vyrieknuto marne — pomohlo lepšie než všetci doktori a všetky mastičky... „Lodník Semen Lopatin vyzdravie!“

Bol som v zimnickej nemocnici a videl som toho lodníka; vyzeral veselo a spokojne. Lekári hovorili, že za mesiac, najdial za dva mesiace, bude môcť zase slúžiť. Teraz ešte nemôže svoj rád sv. Jura sám ukazovať — veď má ruky a ramená v obvazku — i obracia sa teda k milosrdnej sestre, ku svojej opatrovkyňi.

„Odhruň, milá sestrička, odhruň prikrývku. Tam na prsach je to!“

Sestra sa usmieva, odhruňuje prikrývku z nemocného a na lodníkovej košeli objavuje sa lesklá stužka a na nej upevnený srieborný krížik. A taktó zabudol lodník na päťdeňné svoje utrpenie, útechou mu je milosť cisárova a ešte viac povedomie, že spoločné namáhanie došlo úspechu. Prvé, čo Semen prehovoril ku svojim súdruhom, keď na jich lodi prišiel k povedomiu, bola otázka:

„A jako to vyzerá s prechodom?“

„Oho, bračok mój, to vyzerá dobre!“ odpovedali mu. „Veď na tureckom brehu stojí našich už na stotisíc. Mnohí sú už ďaleko dolu v Turecku; prešli sme ta jako búrka!...“

„Nuž teda, chvála Bohu!“ zvolal Lopatin.

Sám nemohol na čele svätým krížom požeňať sa — i požiadal o to kamaráta.

A tým som vám povedal celkom krátky príbeh statočného lodníka Semena Lopatina.

Preložil *Ďavorin*.

Sveták.

Napísal *Charle des Geriérés*.

I.

Ten muž neznámeho pôvodu, ktorý svojou eleganciou, svojimi obyčajmi a vycibreným vkusom povzniesol módu na výšku vlády, zmoc-

niac sa jej berly, muž ten bol skutočným — svetákom.

Ti z našich predkov, ktorí nazreli ponad kanál do Anglicka, hovorievali o ňom voždy

s nadšením a s obdivom a meno jeho nenie zajiste nikomu neznámo.

Menoval sa Brummel.

Nikto v celom parku neznal tak jazdit na koni jako on, nik nepreskakoval a neprevyšoval prekážky s väčšou bravúrou a gráciou, nik nedoviedol tak iste jako on previesť čistokrevnú štvorku z výsosti najmodernejšieho kočiara sredkom skvostných ekypáží vznešeného a najvznešenejšieho sveta.

Každý obchodník koní považoval to za veľké šťastie, keď Brummel slúbil, že prevedie jeho kone v stromoradoch parku. A keď objavil sa v Convent-Gardene oblečený do obleku celkom nového strihu: šviháci celého Londýna behali jako posedlí po meste a podplácali i zlatom jeho komorníka, aby sa dozvedeli adresu toho šťastného krajčira, ktorý sa stal takto pánom situácie.

Súc veľmi sbehlým vo všetkých oboroch sportu, bol známy v celej lepšej londýnskej spoločnosti, ba sami lordovia vyššej snemovny hovorievali s pýchou:

„Mal som česť viesť sa po parku vo voze Brummelovom.“

Roztomilý, duchaplný, elegantný tento muž stal sa takto kráľom elegantného sveta, vzorom dokonalého gavaliera a kráľ Juro mával ho rád pri svojich večerných zábavách.

Jedného dňa, súc pozvaný k raňajkám na vidličku u kráľa, dopustil sa — snad prvýraz v živote — poklesku proti dobrému tónu.

Povzbudený láskavosťou, ktorú mu kráľ preukazoval, natiahol sa pohodlne v lenoške a vypravoval jeho veličenstvu drobné klevety od dvora i z mesta. Kráľovi sa to veľmi líbilo, nalieval do krištálových čiaš španielské víno a smial sa nápadom a vtípom a zlomyšlným poznámkam, ktorými ho Brummel zabával.

V prosred vypravovania zvolal odrazu Brummel:

„Jurko môj, zazvonte na sluhu!“

Kráľ zamračil sa: dôverný jeho priateľ zabudol na rozdiel medzi nimi. Vstal preca a zazvonil.

Sluha hneď vstúpil.

„Pán Brummel chce svoj voz,“ hovoril kráľ hlasom ladovým.

To značilo vypovedanie.

Brummel hneď to rozumel, poklonil sa, odisiel, i neriekol ani slova.

II.

Poveš, že upadol Brummel u kráľa do nemilosti, rozšírila sa po meste jako blesk. Jako to už obyčajne býva, počali mu všetci vyhýbať, tak že bol tento v krátkom čase práve tak opustený, jako bol hľadaný a ctený ešte toho dňa pred svojou poslednou audienciou.

Na dráhe svojho elegantného a zábavného života nahromadil si Brummel mnoho priateľov a — dlhov. Teraz, keď upadol v nemilosť, redol sice počet jeho priateľov, dlhy jeho rástly však práve naopak hrozným spôsobom.

Taký je Boh tohto sveta!

Veritelia naliehali čím ďalej tým viac; postavenie jeho nedalo sa už ďalej udržať. Vedel to dobre Meeting londýnskych krajčirov, chcel sice zaplatiť dlhy Brummelove, no nestalo sa to, lebo byly veľmi veľké, a čím viac by jich boli platili, tým viac by bolo pozostávalo k plateniu, veď sa rodily zo svojho popolu.

Voči tomuto hroznému osudu rozhodol sa Brummel, že zanechá svoju vlasť. Preplavil sa cez úžinu a ubytoval sa v jednej mansarde v Boulognesur-Mer; ten hrozný úder, ktorý ho zasiahol, pomútil mu jakosi hlavu.

Kráľovstvo ťažko sa opúšťa; kráľovstvo jeho, kráľovstvo triumfov a radovánok, bolo mu ale nad ktorékolvek iné drahším.

Rumy jeho nádhery byly veľmi malé: pozostávaly teraz z jedného komorníka, ktorý ho necheel opustiť, a zo štyr lebo päť lustrov, ktoré driev osvetlovaly jeho salony.

Komorník ubytoval sa v komôrke, ktorá hraničila s obydlím pánovým.

V istých, pravidelne určených dňoch, nezabúdzať Brummel nikdy porozvešať svoje lustry, osvetliť svoju mansardu „à giorno“ a obliecť sa do slavnostných šiat, ktoré svojho času podivuhodne vedel nosiť.

Komorník, v nohavičiach po kolená, v punčochách z bieleho hodbávu, s ohromnou pa-

roknou na hlavu otvoril o desiatej hodine obe krídla dverí a oznamoval:

„Mylord vojvoda z Buckinghamu!“

Brummel usmievajúc sa pokročil napred a riekol svojmu vymyslenému, imaginárnemu hosťovi niekoľko zdvorilých slov, ktorými ho vítal. I posadil ho vedľa seba blízko kozubca a počal s nim konverzáciu, ktorá bohužiaľ, bola voždy len samomluvou.

Nkoľko minút na to vstupuje sluha opäť a oznamuje mocným hlasom:

„Mylord vojvoda zo Southamptonu!“

Brummel pristúpil k tomuto druhému preludu pozvaných, a tak to šlo až do jedenástej. V tomto okamžení vošiel opäť sluha a volal, slavnějšíe lež inokedy, hlasom mocnejším, odrážajúcim sa o biedny nábytok chudobnej izby:

„Jeho veličenstvo kráľ!“

Brummel sraštil hneď čelo; z očí jeho sršaly blesky.

I poprosil svojich domnelých hostí za odpustenie a obrátiac sa k svojmu komorníkovi, hovoril:

„Povedz tomu človekovi, že ho Brummel u seba neprijme!“

To bola pomsta kráľa elegancie na „pánu bratovi“ v Anglicku.

III.

Brummel nevydržal dlho také živobytie. Nkoľko rokov neskôr zošiel vo svojej mansarde v Boulogni biedne zo sveta.

A bol už skoro čas; veď nemal zhola ničoho viacej.

Niekedy videli susedia, že pán i sluha dobrovoľne zabúdzajú na obed.

Takého dňa bývala u nich veľká návšteva. Sic transit gloria mundi!

Preložil *Slavomír Lipovský.*

Trpký osud.

Bulharská poviedka od *Ljubena Karavelova.* — Rozpráva jedna Nišanka.

(Dokončenie.)

VIII.

My čakáme, Bože, nášho Nedelka deň, čakáme dva, čakáme týždeň, ale ono ho tu niet a niet.

„Čo sa to s nim deje?“ myslala som si.

Viacráz pýtala som sa svojej dcéry:

„Čo sa to stalo s našim Nedelkom, ja sa bojím o neho! Snad nechorel, snad sa mu neprihodilo nečo iného? . . .“

„Čo mu môže byť!“ hovorí Nedelka.

„Najskôr že ešte neusporiadal svoje veci, ale keď jich usporiada, veď on príde.“

„Nebude tak, dieťa moje, nebude tak! Či vieš, čo nám riekol, keď odchádzal: snad sa nikdy viac už nevidíme! . . . Ach, mám taký strach! Bojím sa o neho! . . .“

A Nedelka tiekly slzy po líci; ona vyšla na dvor, išla do zahrady, bola tam za celú hodinu i plakala . . .

Tak prešiel nejaký čas, a my sme ani hlasu nepočuli o našom Nedelkovi. Prišla veľká noc, bolo to aspoň na zelený štvrtok.

Sedíme, ja a Nedelka, v izbe a pletieme šarapy¹⁾, keď zrazu počujeme koňský dupot. Jazdec zastavil sa pred našim domom. To je Nedelko, pomyslí si a bežím mu v úsrety; ale to nebol on. To bol Šterija z Nišu. Chytím jeho koňa a odvediem do koniarne a Nedelka odvedla pána do izby. Naraz počajem plač a nárek Nedelkin. Letím do izby a počujem, čo je? Vstúpim do vniutra, najdem Nedelku, sedí na truhle a plače. Šterija sedí podľa nej a diabolicky sa smeje, jakoby sa mu ten plač líbil a jakoby snad preto bol prišiel, aby len mučil moje milé dieťa.

„Čo je, pre Boha? Čo sa stalo?“ pýtam sa a srdce úži sa mi v prsach.

„Čo sa stalo? Hahaha, čo sa stalo? Pekného ste si zaťa vybraly, viac nepotrebujem vám hovoriť! Lúpežníka, vraha,“ hovoril Šterija a smial sa jako pochabý.

¹⁾ Bačkory, topanky, punčochy.

„Nedovolím, aby neкто na môjho zafa brehoval¹⁾; nech si je on jakýkoľvek, on je môj zať, moje dieťa.“

„Počuj, nekrič,“ hovorí Šterija lichotive, „počuj najprv všetko a potom bráň si lúpežníka, zbojníka. Či vieš, že on sobral čatu zbojníkov a začal kradnúť a napádať ľudí? Ale Bôh nedal mu, aby svoje pohanské remeslo ďalej viedol. Upadol do rúk bašovi, ktorý ho poslal Midhatovi do Ruščuku. Midhat dlho nepremýšľal, ale hneď obesil zbojníka. Hľa, to je všetko, čo vám povedať mám.“

„Ty lužeš, pse, tys to všetko vymyslel, aby si nás nastrašil a naše šťastie zničil,“ povedala som.

„Keď chcete, verte; keď nechcete, neverte. Mne je všetko jedno. Dozviete sa skoro, že som pravdu hovoril. To vám i druhí povedia . . .“

Nebudem vám rozprávať, jako mne a Nedelke bolo okolo srdca; nebudem dosvedčovať, čo sme robili; každý môže si myslieť, jaké bolo naše nešťastie.

Jaknáhle svitol deň, zavolať ma k sebe Šterija, chcejúc platiť noclah, a keď som do izby vstúpila, hovoril, aby som dvere zavrela a k nemu si sadla.

„Mám s vami hovoriť,“ riekol, „a jestli ma počúvnate, môžete byť ešte šťastné a skoro zabudnete trápenie, ktoré vás zastihlo.“

Myslím si, že počujem nečo, čím nás tešiť bude; myslím, že Šterija riekne, že to nenie pravda, čo rozprával o Nedelkovi a že teraz povie, jako je to vlastne: preto som sa trochu utíšila a k nemu sadla.

„Len počujte a pozorujte moje slová,“ riekol mi ticho. „Viete, že som chcel vašu dcéru a jako som ju chcel šťastnou urobiť. Viete, že som bol hotový pre ňu všetko urobiť. Vy a váš syn jako mňa tak i ju urobili ste nešťastnými a teraz ste zaplatili za svoju krivdu. Ja môžem ešte všetko napraviť, neodstúpil som ešte od svojej žiadosti, a tu jej zase svoju ruku podávam. Ona je teraz vdovou! . . .“

¹⁾ Brehovať, nadávať, šomrať. Uživa sa v Detve. Red.

„Počuj, darebák, nehovor ďalej, nebudem ťa počúvať, budem kričať a ujdem — von, von zo svojho domu! Prekliaty buď i deň, v ktorom som ťa prvýraz videla. Von! . . .“

„Ty si sprostá baba. vidím,“ hovoril, „sama utekáš od svojho šťastia. No nič to, utíšte sa, a keď sa vrátim z Belehradu, potom prehovoríme ešte . . . Vidíte, jaký som dobrý, dávam vám čas, aby ste si rozmyslely. Nedelka bude drier lebo pozdejšie mojou. S Bohom!“

I sadol na koňa a odisiel.

„Nikdy nebude tvojou, nikdy!“ kričala som za nim, ale nemohol ma už viac počuť.

„Čo kričíte, matička moja? Komu zlorečíte?“ pýtala sa ma Nedelka, a keď počula, čo sa stalo, v celej tvári sa premenila a riekla:

„Pane Bože, skáraj toho zbojníka Šteriju, to on všetko urobil. Keby jeho nie, môj muž posial by žil. On je vrah môjho muža, len aby mňa dostal za ženu. A všetko mu to v tvári vidieť bolo!“

„I ja tak myslím, dieťa moje; i mne sa tak zdalo.“

IX.

List za listom posielala som synovi a prosila ho, aby čo najdrier prišiel.

„Prijď, moje dieťa, neopúšťaj nás i ty,“ písala som mu, „žiaľ zabije i mňa i tvoju opustenú sestričku. Zaklínam ťa živým Bohom a svätým Nikolom, prijď čo najskôr!“

Ale ani na jedon list nedostala som odpoveď. Skoro dozvedela som sa, prečo mi neodpovedal.

Nedelko a Đorde sriekli sa, aby jedon išiel do Nišu a Pirotu a sobral tam mladíkov a doviedol jich do hôr, a druhý aby odišiel do Belehradu a vzal so sebou bulharských ubehlíkov, prešiel s nimi hranice a pripojil sa ku kamarátom svojim. Nedelko išiel do Nišu a tam účinkoval, jako sa boli shovorili: ale Šterija ho zbadal, udal ho bašovi, baša chytil môjho zafa, poslal ho v okovách do Ruščuku a tam zomrel mučedníckou smrťou. Buď mu zemička ľahká! Đorde chcel ísť so svojim družstvom bratom na pomoc, ale vláda srbská dala ho chytiť a hodiť

do žalára. Odsúdili ho na dva roky pracovať. Oj beda! ťažko je nám opusteným, osirote-ným! . . .

Jedného dňa odišla Nedelka do cerkve, aby sa Bohu modlila a dala za muža zá-dušniu sv. omšu slúžiť. Minula zádušnia, za-vreli cerkev, ale Nedelky tu niet; prišla som nazpäť — Nedelky nebolo a nebolo. Idem ju hľadať.

„Či ste nevideli moju Nedelku?“ pýtam sa ľudí.

„Bola v cerkvi!“ odpovedali.

„A potom ste ju nevideli?“

„Nevideli,“ riekli mi.

„Kam išla?“

„Nevieme . . .“

Celé mesto shrklo sa okolo mňa a každý sa ma vypytuje, čo mu prišlo na myseľ.

„Nezadusila sa?“ hovorili jedni.

„Či neušla nekam?“ pýtali sa druhí.

„Či nespí nekde?“ dodali tretí.

A všade sme ju hľadali, na vrchu, na vode, všetko sme prekutali a nenašli sme moju Nedelku. Oznámim sa u popa, u starostu a ešte u nektorých miestnych starších a rieknem jim, ako ja myslím, že moja Nedelka je do Nišu odvedená . . . A odviedol ju Šterija, ten prekliaty Cincar.

„Keď je tak,“ hovoril starosta, „keď je tak, nemáte čo lutovať. Ona je mladá, potrebuje muža a nechajte ju, nech ide, kam jej líbo.“

„Chodte, rástte a množte sa,“ hovoril Hospodin Adamovi a Eve,“ riekol pop.

„Tak je, tak,“ riekli starší.

„Ale on ju odviedol násilne, ona nechce byť jeho ženou,“ riekla som.

„Ťažko je násilne odvieť človeka! Keď nechce žena, nemôže prinútiť muž, aby išla s nim,“ hovoril starosta.

„Tak je, tak,“ dodal pop.

„Ale hovorila som vám, že moja dcéra nechce byť ženou tomu človekovi, ktorý jej muža zabil,“ kričala som.

„Kto vás môže znaf?“ hovorili všetci. „ženskú dušu nemôže nikto prehľadnúť.“

Hľadala som útechy a pomoci, a to som počula.

Bôh nech jich súdi! . . .

O mesiac počujem, že je Nedelka v Niši, i umienila som si ísť za ňou a dovedeť sa o nej. Keď som ta prišla, mala som čo po-čuť — — moja sirota Nedelka, moja milá dcérka — umrela! Jej duša nemohla snieť haňbu, ktorú jej urobili. Srdce jej puklo od žialu a haňby.

X.

Tak som žila dva roky, kukajúc jako kukučka a poletujúc jako vlastovička. O mo-jom Ďorđovi ani chyru, ani slychu. Nevie-m, či je živý, či mrtvý. Už som myslela, že ho viacej neuvidím. Tu jedného rána ide môj sladký syn, hľa ide. Oj moje veľké radosti! Bože, len ty vieš, jako som sa vtedy za-radovala a čo som cítila! Ale moja radosť netrvala dlho. Môj Ďorđe vrátil sa domov chorý a chorý. V noci dusil ho taký kašeľ, že až krev pluval.

„Oj, synu môj, oj moje jedinké dieta, čo ti je? Jaký bôl ta trápi? Jaký chceš, abych našla pre teba liek?“

„Nič nepotrebujem, maticka moja, nič. Nechajte ma, kým sa utíšim, kým si odpo-činie-m. Mne bude lepšie.“

Ale môj Ďorđe sa oklamal — nebolo mu viac lepšie. Ležal v posteli, a toho dňa, keď mal umrieť, vstal, pristúpil k oknu, otvoril ho, pozrel na slnko, na nebo, na pole, z hlboka vzdychol a zaspieval ticho:

Odpusť že mi, biely svete,
Odpusť že mi, moja milá matka,
Ja pôjdem navštíviť svoju sestru,
Abych ju zas videl, pocaloval,
Abych zafá tvojho

Zakašlal, zabehlo mu, zamkol, zatriasol sa a padol na zem. Ja som mu hneď potrela octom slepé oči, ale to nič nepomohlo, on začal balušiť: ¹⁾

„Hospodine, sladký Hospodine, nebite ma. Napred! Naľavo! Napravo! . . . Niet svo-body, niet bratov! . . . Vy ste zver, vy ste zbojníci . . . S Bohom, brat môj Nedelko, za-tíchni, zatíchni; teba môžu zabiť, ale neza-bijú . . . milliony ľudí . . . Chu, ten prekliaty

¹⁾ Balušiť, blábolit, prevrátené hovoriť v ho-rúčke. Slovo uživané v Detve. Red.

Šterija . . . nech zhynie jako pes . . . Ej, zatni ho nožom . . .“

A ešte mnoho hovoril, ale ja nič som nemohla rozumieť. Kým ešte vypustil ducha, prišiel zase k sebe a pošeptal:

„Odpusť, matka moja, ty zase ostaneš

sama. Modli sa Bohu za moje ťažké hriechy . . . Ja som zabil Šteriju, ja som vrah . . .“

Nachýlim sa na Ďorda, polúbim a požeňm ho, a on vypustil ducha. Zhasol jeho život jako vosková sviečka pred obrazom.

Preložil *Sytniansky*.

Fatalista.

Od *Lermontova*.

Prežil som raz náhodou dva týždne v kozáckej stanici na ľavom krýdle. Tu stál broj pechoty. Dôstojníci schádzali sa sriedavo druh u druhá, z večierkom hrávali sa na karty.

Zunujúc raz boston a hodiac karty pod stôl, zasedeli sme sa u majora S** veľmi dlho. Rozhovor, proti zvyku, bol zaujímavý. Rozjímali o tom, že musulmanská povera, jakoby osud človeka napísaný bol na nebesiach, nachodí i medzi nami mnohých ctiteľov; každý rozprával rozličné neobyčajné udalosti pro alebo contra.

„To všetko, pánovia, nič nedokazuje,“ prehovoril starý major, „veď nikto z vás nebol svedkom tých podivných príhod, ktorými potvrdzujete svoje domnenia.“

„Jakiste nikto,“ odvetili mnohí, „my sme jich ale počuli od hodnoverných ľudí . . .“

„To sú všetko plotky!“ ozval sa niekto. „Kde že sú ti hodnoverní ľudia, videvší listinu, na ktorej poznačená je hodina našej smrti? A jestli skutočne jesto predurčenie, tak načo že nám je daná svobodná vôľa, rozsudok? Prečo že sme povinní vydávať počet zo svojich skutkov?“

V túto chvíľku jeden dôstojník, sedevší v kúte svetlice, vstal a zvolna prídúc ku stolu, hodil na všetkých spokojný a slavnostný pohľad. Bol rodom Srbín, jak vidno bolo z jeho mena.

Zovňajšok poručíka Vuliča zodpovedal úplne jeho charakteru. Vysoký zrast, počerná pleť tváre, čierne vlasy, čierne prenikavé oči, veľký, no pravidelný nos — vlastnosť jeho národa, smutný a chladný úsmech, večne blúdivší na jeho ústach, všetko toto jakoby súhlasilo preto, aby mu pridalo podobu bytnosti zvláštnej, nezpôsobnej sdelovať my-

šlienky a strasti svoje tým, ktorých mu osud dal za spoludruhov.

Bol udatný, hádal sa málo, no rezko; nikomu nesveroval svoje duševnie a čeladné tajnosti; vína takmer nikdy nepil; za mladými kozákami, ktorých utešenosť ťažko si predstaviť tomu, kto jich nevidel, nikdy sa nevláčil. Pri tom všetkom ale hovorili, že plukovníková žena nebola lahostatnou k jeho výrazu plným očam; on sa ale krom žartu hneval, keď na to narážali.

Len jednu náruživosť mal, ktorú netajil, — náruživosť ku hre. Za zeleným stolom zabúdal na všetko. a obyčajne prehrával; no neprestajný nezdar len drážil jeho zanositosť. Rozprávali, že raz, počas vojanskej výpravy, v noci na hlavnici dával bank; mal náramné šťastie. Zrazu rozliehaly sa výstrely, bubnovali k útoku, všetci poskákali a hnali sa ku zbrani.

„Postav na bank!“ kričal Vulič, nevstávajúc, jednomu z najohnivejších hráčov.

„Ide sedmina,“ odvetil ten, odbehujúc.

Vulič, neberúc do ohľadu všeobecný zmatok, dokončil hru; karta jeho prehrala.

Keď sa zjavil v refazi harcovníkov, tam stála už silná obapolná strelba. Vulič sa nestaral ani o kule, ani o šable čečenské: hľadal svojho šťastlivého spoluhráča.

„Sedmina vyhrala!“ zakričal naň, zočiach konečne medzi harcovníkmi, ktorí začínali vytiskať z lesa nepriateľa, a prídúc bližšie, vytiahol svoj meštök i písanku a odovzdal jich šťastlivému hráčovi, nezbajúc na jeho výrazy o nemiestnosti platenia. Vykonzajúc túto nepríjemnú povinnosť, hnali sa napred, potiahol za sebou vojakov, a do samého konca bitky nadmier chladnokrevne zamienal výstrely s Čečencami.

Keď poručík Vulič pristúpil ku stolu, všetci zatíhli, očakávajúc od neho nejaký originalný kúsok.

„Pánovia!“ prehovoril (hlas jeho bol spokojný, čo i tónom niže obyčajného); „pánovia, nač daromné hádky? Vy chcete dôkazov? Ja vám predkladám zkúsiť na sebe; či môže človek ľubovoľne naložiť so svojim životom, alebo je každému z nás skôr naznačená osudná minúta... Komu sa páči?“

„Nie mne, nie mne!“ ozvalo sa zo všetkých strán. „Hľa čudák! zijde ti má na um...“

„Predkladám stávk,“ povieť ja žartovne.

„Jak to?“

„Istím, že niet predurčenia,“ hovoril som, vysypúc na stôl dvadsať dokátov — všetko, čo som mal vo vrecku.

„Stejí,“ odvetil Vulič temným hlasom. „Major, vy budete sudcom: tu je pätnásť dukátov; ostatných päť ste mi dlžní a preukázete mi priateľstvo, priložiac jich k týmto.“

„Dobre,“ riekol major; „len že veru nechápem, v čom je vec, a jako riešite hádku?...“

Vulič mlčky vyšiel do spalne majorovej; my sme sa pobrali za nim. Podošiel ku stene, na ktorej visely zbrane, a na zdarboh zňal z klinca jednu z pomedzi pištoľí všakového kalibru. My sme ho ešte nepochopovali; no keď natiahol kohútik a nasypal na pánevicu prachu, nuž mnohí, nevolne vykriknuc, chytili ho za ruky.

„Čože chceš vystrájať? Počuj, veď ty z rozumu pochodíš!“ zakričali mu mnohí.

„Pánovia!“ riekol on zvolna, oslobodzujúc svoju ruku, „komu sa páči zaplatiť za mňa dvadsať dukátov?“

Všetci utíchli a odošli.

Vulič sa vrátil do druhej svetlice a sadol za stôl; všetci ho nasledovali. Pozval nás znakom, aby sme si sadli do kola. Mlčky sme ho poslúchli: v tú minútu osvojil si nad nami jakúsi tajnosť plnú vládu. Ja som mu meravo pozrel do očí, on ale spokojným a nepohnutým zrakom sretol sa s mojim skúňavým pohľadom, a bladá ústa jeho usmialy sa; no, neberúc do povahy jeho chladnokrevnosť, zdalo sa mi, že cítam pečať smrti na jeho bladej tvári.

Spozoroval som — a mnohí starí bojovníci potvrdzovali moje spozorovanie, že často na tvári človeka, ktorý má zomrieť o niekoľko hodín, jesto kýsi podivný otisk nevyhnutného osudu tak, že privyknutým očiam ťažko pochybieť.

„Vy teraz zomrete!“ riekol som mu.

On sa bystro ku mne obrátil, odvetil ale zvolna a spokojne:

„Môže byť, že áno, môže byť, že nie...“

Potom obrátiac sa ku majorovi, pýtal sa ho: či je nabitá pištoľ? Major v rozčúlenosti nevedel sa dobre rozpamätať.

„Dost, prestaň, Vulič!“ zakričal niekto; „jakiste je nabitá, keď v hlavách visela; čo to za ochota žarty vystrájať!...“

„Hlúpy žart!“ prejal slovo druhý.

„Stavím sa o päťdesiat rublov proti piatim, že je pištoľ nenabitá!“ zakričal tretí.

Sostavily sa nové stávky.

Ja som zunoval túto dlhú ceremóniu.

„Počujte,“ riekol som; „alebo sa zastrelte, alebo zaveste pištoľ na predošlé miesto, a poďme spať.“

„To sa rozumie,“ vykriklí mnohí, „poďme spať.“

„Pánovia, prosím vás nepohýnať sa z miesta!“ zvolal Vulič, priložiac ústie pištole ku čelu.

Všetci jakby zkamneli.

„Pane Pečorín,“ doložil Vulič, „vezmite kartu a hodte ju dohora.“

Vzal som zpod stola, jak teraz pamätám, červeného túza a hodil dohora: dýchanie u všetkých zastalo; všetky oči, vyrážajúc strach a jakúsi neurčitú zvedavosť, lietaly od pištole k osudnému túzu, ktorý trepotajúc v povetří spúšťal sa po vôli dolu. V tú minútu, keď sa dotknul stola, Vulič spustil kohútik... nevyválilo.

„Chvála Bohu!“ vykriklí mnohí, „nenabitá!...“

„Presvedčme sa preca,“ vetil Vulič. Natiahol poznovu kohútik, namieril do furážky¹⁾, visevšej nad oblokom; výstrel zahučal, dým naplnil svetlicu; keď sa roziš l, sňali furážku: bola prebitá na samom prosriedku a kula sa hlboko zaryla do steny.

¹⁾ Furážka = ľahká vojenská čiapka.

Za tri minuty nikto nemohol ani slova preriecť. Vulič nadmier spokojne presypal do svojho mieška moje dukáty.

Rozvažovali o tom, prečo pištol prvýraz nevystrelila; niektorí tvrdili, že jakiste pánevica nebola čistá; iní hovorili šepotom, že skorej prach bol vlhký a že potom Vulič prisypal sviežeho; ja som ale tvrdil, že je poslednie predpokladanie nespravodlivé preto, lebo som ja po celý čas nespúšťal oči z pištole.

„Vy ste šťastlivý vo hre!“ vetil som Vuličovi.

„Prvý raz v mojom živote,“ odpovedal mi samolubo sa usmechujúc; „to je lepšie od banku.“

„Za to ale trochu nebezpečnejšie.“

„A čože?“ Začínate už veriť v predurčenie?“

„Začínam, lenže teraz nechápem, prečo sa mne zdalo, jakoby ste vy neomýľne museli v túto chvíľku zomrieť...“

A ten človek, ktorý si nedávno tak nadmier spokojne mieril do čela, teraz odrazu sa rozhorlil a zmiatol...

„Jednak už dost!“ riekol on vstávajúc; „stávka naša je skončená a teraz vaše poznámky, podľa môjho zdania, nemajú miesta...“

Vezmúc čiapku odošiel. To sa mi videlo byť podivným — a nie nadarmo.

Skoro sa všetci rozišli po domoch, všakovak súdiac o podivinstve Vuličom, no jakiste jednohlasne nazývali mňa egoistom, že som sa stavil s človekom, ktorý sa chcel zastreliť; jakoby si on nebol mohol i bezo mňa nájsť vhodnú príležitosť...

Navracoval som sa domov pustými krížnymi ulicami stanice; mesiac plný a červený, jako ohnivá žiara, začal sa dvíhať zpoza zubcovatého horizontu domov; hviezdy pokojne lýskly sa na temnobelasej oblohe, a mne bolo smiešno, keď som si pripomnel, že boli kedysi premúdri ľudia, ktorí mysleli, že svetlá nebeské berú účasť v našich ničom-

ných hádkach za kústok zeme alebo za nejaké vymyslené práva. A čože? tieto pochodne, zapálené podľa jich domnenia len z tej príčiny, aby svietili na jich bitky a slávnosti, horia predošlým leskom, a jich náruživosti a nádeje dávno vyhasly spolu s nimi, jak ohník skladený na kraji lesa od bezpečného cestovateľa. No za to jakú silu vôle dodávalo jim to presvedčenie, že celé nebo, so svojimi nepočetnými obyvateľmi, na nich pozerá s účasťou, čo i nemou, no istotnou!... A my jich polutovania hodní potomci, túľajúci sa po zemi bez presvedčenia a hrdosti, bez sladkých požitkov a strachu, krem tej nevolnej bojzlivosti, stískajúcej nám srdce pri myšlienke na nevyhnutný koniec, my nie sme spôsobilí viacej ku veľkým žertvám ani pre blaho človečenstva, ba ani ešte len pre vlastnie naše šťastie preto, že známe jeho nemožnosť, a lahostajne prechodia od pochyby ku pochybe, jako sa naši predkovia tmolili od jedného bludu ku druhému, nemajúc, jak oni, ani nádeje, ba ani toho neurčitého, hoc i silného sladkého požitku, ktorý sretá duša v každom boji z ľuďmi alebo s osudom...

A mnoho iných podobných myšlienok prechodilo umom mojim; ja som sa nezapodieval dlhšie s nimi preto, že sa nerád zastarujem pri žiadnej odtážnej myšlienke. A k čomu že to i vedie?... V prvej mladosti mojej bol som obrazotvorným; lubilo sa mi sriedavo tešiť sa to mračnými to dúhobarevnými obrazmi, ktoré mi kreslila nespokojná a vášnivá obrazotvornosť. Čo že mi ale z tohoto zostalo? — jediná ustalosť, jako po nočnej borbe s morou abo mátohou, a zmätená spomienka, plná lútosti. V tejto daromnej borbe vyčerpal som žiar duše a pevnosť vôle, nevyhnutné vlastnosti pre činný život; ja som vstúpil do tohoto života, keď som ho už bol prežil v mysli, i začalo mi byť nudno a špatno, jak tomu, kto číta plané nápodobenie dávno mu známej knihy.

(Dokončenie nasleduje.)

Generál Loris-Melikov.

(Vyobrazenie na strane 257.)

Medzi vodcami ruskej víťaznej armády v Armenii pripomína sa s pochvalou, a to

v prvom rade, generál Loris-Melikov, ktorého podobizeň na záhlaví čísla tohto podávame.

Michal Tarjelovič Loris-Melikov, jeden z prvých víťazov nad Turkami v Malej Asii vo slávnej bitke, neďaleko Karsu dňa 15. okt. 1877 svedenej, pochádza z bohatej gruzinskej šľachtickej rodiny. Narodil sa v Tiflise dňa 20. decembra roku 1825. Nenie vyznávačom pravoslávnej cirkve, ale armensko-gregorian-skej, ktorá, čo sa týče vierouky, je katolícka, ale má obrady jako pravoslávna cirkev. Čo člen bohatej šľachtickej rodiny prijatý bol do petrohradskej vojenskej školy, kde od roku 1838 do 1842 vychovávaný bol. V 18. roku veku svojho vstúpil čo dôstojník do grodenského husárskeho pluku. O štyri roky stal sa pobočníkom kniežata Voroncova, vojanského gubernátora v Kavkazsku. Tu zúčastnil sa roku 1847 v bojoch proti Čecencom a vyznačil sa tak, že v 23. roku veku svojho bol už stotníkom (rytmajstrom). R. 1851 stal sa majorom, bojoval proti Šamylovi a zajaľ tábor čecenecký. Dohonil utekajúceho Šamyla a porazil ho s 1000 kozákmi. R. 1853 zvíťazil nad Turkami pri Karčachu, i stal sa pobočníkom generála Bagavuta. V 30. roku veku svojho bol už plukovníkom, bojoval pri Karse, kde zvíťaziac nad Turkami, celé turecké oddelenie a Selima bašu zajal, za čo

od cára čestnú šablu obdržal. V 31. roku svojom bol už generálom a pridelený veliteľstvu v Tiflise. Roku 1863 bojoval v Poľsku a r. 1875 menoval ho cár generálnym pobočníkom.

V terajšej vojne rusko-tureckej postavený je pri armáde kavkazskej vedľa vrchnieho veliteľa, veľkého knaza Michala Nikolajeviča na prednie miesto.

Po skvelom víťazstve Rusov nad Turkami u Karsu a po zúfalom ústupe jich k Erzerumu obrátil sa Loris-Melikov od víťazne postupujúcich armád ruských späť do Kavkazu, aby tam zmáhajúce sa povstanie udusil, čo sa mu nezadlho previedť i podarí. Loris-Melikov je rytierom rádu sv. Jura II. triedy, rádu sv. Vladimíra, Alexandra Nevského a iných vyšších vojenských rádov. A zaslúžil si rády tie početné svojou udatnosťou chladnokrevnou, ktorú i v krvavých bitkách, pri Karse nedávno svedených, sme obdivovali. Lori je meno jedného okresu gubernie tifliskej; Melik značí tolko čo šľachtic — celkom teda značí meno Loris-Melikov: šľachtic z okresu Lori. A víťazný a šľachetný generál tento zasluhuje meno to!

Rumunka z okolia Kalafatu.

(Vyobrazenie na strane 269.)

Národný kroj Rumunov je veľmi malebný. Nohavice za sáry a po slovansky remeňom spojené odievajú vkusne nohy a podbrušie, nad ktorým zpadá biela lebo z barevnej látky zhotovená košela až k horejšíemu stehnu a je dla ruského spôsobu s nohavicami hodobavým lebo pavlným obväzkom alebo i koženým opaskom spojená, na ktorom zastrčený je v pošve obyčajne ostrý nôž. V lete nenosia mužovia obuv, za to ale ženy; chudobný Rumun uspokojuje sa sandalmi, bohatší užíva veľké juhtovice. Hlavu zdobí vysoká čierna alebo biela baranica, niekedy i klobúk. Ďalšou časťou odevu mužského sú dlhé biele súkenné kazajky bez rukávov až po kolena siahajúce. Ešte vkusnejšia a malebnejšia je ozdoba žien. Hlavu proti slnku

a povetriu chráni vyšívaný bavlnený závoj upevnený v týle hrebeňom; vlasy sú ozdobené čerstvými alebo robenými kvetinami. Mimo to nosia dve vlnené strakaté zástery rozmanitých barev, na predku jednu, druhú na zadku, ktoré okolo drieku opásajú pestré tkanice. Uši ozdobujú zausnice zo sklenených perál. Na krk pripínajú si Rumunky ozdobné peniaze; no, bohužiaľ užívajú i ľfidlá, ktorými natierajú sa mnohorož už i deti, čím škodia nielen koži, ale i zubom a vzrastu vlasov. Rumunky vyznačujú sa bielou pletou a čo na zvlášnej kráse zakladajú si na útlých nôžkach, zastávajú väčším dielom domáce a kospodárske práce, kdežto mužia milujú mimo polnej práce viac pohodlie. Obrázok náš predstavuje Rumunku z okolia Kalafatu.

Drobnosti.

Turecké zástavy. Vodcovia tureckí bývali zároveň vrchnými kňazmi mahomedánskymi a zástavy moslemov boli tak ctené, jako kresťanské oltáre. Teraz sice nie sú už vodcovia tým, čím bývali a učený sbor, ulema, prevzal výklady koránu a kňazský úrad, za to ale dosiaľ požívajú zástavy túže úctu čo drier. Najväčšia časť tureckých zástav má obrazy mesiaca, hviezd, slnca, roztvorenú ruku, pomstiacu to ruku r. 660 zavraždeného Chalifa Aliho, manželka dcéry Mahomedovej. Dvojostrý meč má u Turkov veľký symbolický význam a hovorí sa o dvojostrých mečoch Aliho, Omara a Osmana, ktoré ohrozovaly celý svet. Osmanov dvojostrý meč našiel v Turecku úradníu platnosť, pretože považuje sa za sväté, nepremožiteľné dedičstvo zakladateľa tureckej ríše. Meč ten skvie sa teraz na zástave válečného lodstva tureckého, ktorý je krvavo-červený so zmieným srieborným mečom. Čo do bariev platí táto zásada: Barva prorokova je žltá, barva to slnca; barva Fatimidov ženskej rodiny sultanovej je zelená, barva to zeme; barva Ammiadov je biela a Abasidov čierna. Potomstvo Osmanovo, ktorý zomrel r. 1326, vyvolilo si barvu krve a to je i štátna barva turecká. Barva oblohy, ktorá u Peršanov požíva nemalú vážnosť, platí u Turkov za barvu najnižšiu. Zásada tá objavuje sa i na zástavách tureckých. Zo všetkých zástav najväčšiu úctu požíva zástava prorokova, bývalá to záclona na dveroch izby milenky prorokovej.

Prísaha pohanských Mongolov. Medzi rozličnými výkony pohanských mongolských surových kmenov Samojedov, Ostjakov atď. je prísa jich obzvlášte podivuhodnou. Kresťan prisahá Bohu, Turek brade prorokovej, a Samojed a Ostjak prisahajú — nosu medveďa. Je to u nich najlepšie očistenie sa podozrenia zločinu nejakého, najlepší dôkaz neviny obžalovaného; lebo keď prisahá podozrelý lebo obvinený zlého skutku slovami: „Nech ma medveď sožere, keď prisahám skrivodlive!“ rozrezávajúc pri tom nos medveďa, núž môže byť istý, že ho nikto z viny nedokáže a takto očistenej podozrievať nebude,

ba naopak, že ho každý za bezúhonného a spravodlivého považuje. No i to každý verí, že kto krivo prisahá, trestu zaslúženému neujde. A keď sa príhodí, že nekoho medveď sožere, má sa za to, že niekdy krivo prisahal.

Pôvod titulu „Ghazi.“ V poslednej dobe písano bolo mnoho o pôvode titulu, ktorý priložil si následkom nedlho trvajúceho obsadenia Suchum Kaleh sultán Hamid sám a ktorý mimo toho udelil víťazným (?) generálom Osmanovi, v okolí Plevna zahrabanému a ruskou presilou veľmi ohrozenému, a Muktarovi, ktorého armáda v poslednom čase dvakrát víťaznými Rusmi úplne porazená a rozprášená bola. Murad I., ktorý ztroskotal veľkosrbskú ríšu v krvavej bitke na poli Kosovom (15. júna 1389), bol úplným nevedomcom, neznal sa ani podpísať. Pri tom bol dosť hrdý a namáhal sa jako len mohol, aby nevedel nikto, ani jeho pobočníci, že nevie vládnuť perom. Na všetkých spisoch, ktoré predložené mu boli ku podpisu, načmáral začierným ukazováčkom jakési hákybáky bez všetkeho systému. Úslužní dvoranovia vyčítali z toho slovo „Ghazi,“ víťazný. Muradovi líbil sa tento dômyslný výklad jeho podpisu tak veľmi, že ho pripojil ku svojim siahodhlým titulom. Prepodivný ten podpis, „thugra“ zvaný, zachoval sa po dnešok, i stal sa štátnym znakom tureckým, jaký i na tureckých peniazoch vidávame.

Priklady statočnosti ruských vojakov. Traja vojaci pluku suzdalského hladali medzi padlými mrtvolu svojho veliteľa, od Turkov zabitého. Prišli až k samému zákopu tureckému a pri strašnej nepriateľskej strelbe pokračovali v hľadaní. Preca ale vrátili sa živí a zdraví ku svojmu oddeleniu a vysvetlovali si okolnosť, že ostali neporušení, tým, že chceli vykonať milosrdný skutok. — Čerkeský dôstojník rozrazil kulou z revolveru vojakovi lavé plece; ale vojak nepustil z ruky zbraň a prekral bodákom svojho vraha. Nedbajúc na strašné bolasti snal z Čerkesa šablu a čiapku a priniesol všetko ku obväzištu, chváliac sa tým s úsmevom svojim súdruhom. — Priniesli na nosidlách strelca

raneného tromi kufami. Lekár vypytoval sa ho, ako dostal rany, a vojak hovoril: „Z rán nerobil bych si nič, ale to ma mrzí, že som nemohol ani raz vystrelit!“ — Išiel som, píše istý dopisovateľ, niekoľko krokov s mladým dôstojníkom, ktorý rozohrnúc plášť ukazoval mi ranu na prsoch. Obviažuc si v chytrosti ranu, vrátil sa ku svojmu oddeleniu. „Tam sa bojuje!“ ukázal rukou, „moje miesto je medzi bojovníkmi.“ — Dňa 11. septembra odpolednia podarilo sa generálovi Skobelevovi pri Plevne medzi iným zmocniť sa dôležitej reduty. Prvý útok dvoch ruských plukov bol odrazený. Skobelev postavil sa na čelo pluku, ktorý bol prvý v šiku: „Čo to, deti? Pluk napred! Za mnou! Hudba na predok!“ vykrikoval. Jako búrka hrnuli sa vojaci a v okamžení stáli na parapete opevnenia. — Do Grivice privádzali ranených

Mladý podporučík navrhol mi, aby sme išli ku ambulancii (polnej nemocnici): „Prosím vás, ale poďme chytré, mám napochytre.“ Hovoril po celej ceste 4 verst, žartoval a prídúc do nemocnice rozlúčil sa so mnou a zostúpil z koňa. Zabudol som naňho. Vojdúc ale do stánu ranených dôstojníkov, uzrel som s úžasom podporučíka sedieť na matraci. Čakal, až rad naňho príde — aby mu vytiahli kufu z nohy. — V jednom kúte videl som smutného raneného. Nekto pýtal sa ho, čo mu chýbí. Nehovoril o sebe. „Zabili mi, ach, krajana!“ zažalil vojak. Sám mal v ruke dve kule, ale na tie si ani nezpomnel. — V istom stane stenal ranený, ale len chvíľami. „Počuj, bratku,“ pýtal sa sused, „prečo stenáš? Vidíš, že mňa horšie doriadili, lež teba, a ja mlčím, abych druhých neznepokojoval!“

Literatúra a umenie.

Nitra. Dar dcerám a synům Slovenska, Moravy, Čech a Slezska obětovaný. Vydaná od Miloslava Jos. L. Hurbanu. Turč. Sv. Martin. Tiskem knihtačiarkeho účastin. spolku. 1877. VIII°; str. 464; cena 2 zl. r. č. Ročník VII. almanahu tohto, našim vehlasným bell. spisovateľom vydávaného, podáva nám veľmi rozmanitý, bohatý obsah. Časť básnická obsahuje: Hlasy k Nitre; Zpěvy dějepisné; Rozmanité básně; Nápisy. Rozvadění bratří; Truchlohra v pěti dějstvích, napsal Fr. Zákřejs. Prósa zastúpená je člán-

kami: Juniperus (Příběhy křížákové od Jos. V. Scheffela, poslov. Vajanský); Historické stíny, od S. Podlipské. Z vlastní síly, od M. Dumného; Václav Vlček (Lístek literární, napísal J. Tichý); Duševní práce pobratimých národův slovanských v r. 1876, napsal Ed. Jelinek; Viliam Paulíny-Tóth a jeho doba. (Náčrtky života- a povahopisné, napísal dr. M. J. L. Hurban); Závěrečné slovo. Výborný almanah tento k dostaniu je u vydavateľa v Hlbokom (o. p. Szenitz, via Göding.) Vivat sequens!

Listareň redakcie a administrácie.

P. M. R. v **P.** Pošleme Vám celý ročník. Ráďte „O.“ na vašich stranách odporučat. — **P. H. Koh.** vo **V.** Ďakujeme za predplatky. Buďte nám i vo **V.** takou mohutnou podporou, jakou ste medzi spanilomyseľnou stud. mládežou morávskou v **O.** boli. Na zdar! — **P. J. Ch.** vo **V.** Stane sa. — **P. J. D.** na **V. P.** Zabudols na sľub? — $x + y + z$. Prečo nepíšeš? — **P. J. J.** v **P.** Prácičku čakám. Zdravstvuj! — **P. T. K.** v **K.** Zaspali ste pri hluku a rachotení, ktoré k vám vector donáša z pravého brehu Dunaja?! Čo robí Bulharsko? Čierna Hora? Bosna a Hercegovina? Pošlite nám nejaký obraz! — **Nektorým pp. odberateľom.** Objednané obrazy a rekl. čísla možno nám pre nával mnohých rozmanitých prác len po tieto dni rozposielat. — **P. J. K.** st. Ďakujeme.

Práce upotrebíme svojim časom. — **P. Ed. H.** v **Prost.** Stane sa. — **P. Št. G.** v **Š.** Premenil som adresu. Teda tak sa naľakali toho „parsúnu“ Aks. v **O.**, že „O.“ excomunikovali? Dobre to, že nás „O.“ nektorým mamelukom sladké snenie o Hadúrovej sláve a veľkej ríši, ktorá sa dľa jich mozku rozprestierat má od mora k moru, takými mátohami nič. — **P. D. L.** na **P.** Prečo nepíšete? —

Upozornenie. Znaky na obalkách, červenou tužkou robené, veľmi nemiznú; i opätne prosíme patričných, aby nám svoje nedoplatky čím skôr doposlali. My odkázaní sme jedine na predplatky a keď nám tie nedochodia, — či môžeme dľa vôle so zdarom pracovat?

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Detve (Zólyom megye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študojúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostat po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Majiteľ a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Knihtač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.